

ТРИДЕНЬК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDEN
UKRAINIENNE

Число 18 (124), рік вид. IV. 13 травня 1928 р. Ціна 3 ₴р. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 13 травня 1928 р.

В політичній житті Європи помітно великий рух та оживлення. Щодня з'являються звістки про одвідини ті чи інші, що викликають зацікавлення, побачення, наради, інтерв'ю. Кружляє сила чуток про всякі нові плани — реальні та фантастичні, про всякі комбінації — можливі і неможливі. Поруч з тими фактами, що дають до них привід і викликають усякі міркування та припущення, які сягають ближче або далі, багато у всьому тому і різних здогадів, чимало просто вигаданого.

Не до речі було б вже тепер старатися встановити, що в тих чутках про широко закренені проекти, про які на ґрунті того оживлення здійснюються стільки галасу, — єсть дійсного, а що являється звичайним газетним шумовінням. Це покаже тільки час, одвіявши чисте дзерно від половини.

Доцільніше буде відмітити тільки те, що по-за всіма тими припущеннями та можливостями на майбутнє проступає виразно вже сьогодні. Отже, коли відкинути всякі можливі і неможливі комбінації, то по-за тим застається оте безперечне оживлення політичної думки й чинності. Ясно, що в центрі його стоять заходи, сферовані на схід; що їх метою єсть знайти шляхи, йдучи якими можна дати лад тому ненормальному становищу, що його витворили большевики, можна покласти нарешті край цій постійній загрози порядку і мирному життю Європи. Так само ясно, що у всьому цьому виразно помітно живе зацікавлення Україною, її ролю теперішньою та значінням в майбутньому.

Які б газети не взяти, — чи совітські чи європейські, все одно — якого напрямку, прихильні чи ворожі до Москви та її ідеалів і вчинків, — все вищезазначене виступає всюди виразно і не викликає заперечень.

Не спинятимемося ми на тому, чи виллються вже тепер ці заходи

та зацікавлення в які конкретні форми і коли саме, чи так і пройдуть, не лишивши поки-що сліду.

Але те безперечно, що ми відмітили вище, вже сьогодні вимагає від нас особливої уваги, пильності та скупчення сил.

Це торкається в першу чергу наших урядових чинників. У рівній мірі це торкається і всіх громадян УНР, що з них кожен, забувши про непорозуміння та сварки, одкинувши на бік усе дрібне, особисте, має сьогодні твердіше ніж коли пам'ятати про те, в ім'я чого він боровся з зброєю в руках, ради чого він залишив рідний край, і побивається на чужині. А пам'ятаючи це, — виявити як найбільше витривалости, громадської дисципліни та єдности.

* * *

Не погінна пройти непомітною для читача маленька замітка в хроніці про заснування в одній з громад у Франції, а саме в Кнютанжі школи для дітей. Дрібний факт, але живе, здорове діло. Нема чого говорити про ті умови ненормальні, в яких опинилися й розвиваються наші діти на чужині, про ті впливи, які мають на них чуже оточення, чужа школа. Даючи їм багато доброго, разом з тим не можуть вони дати їм того, що найпотрібніше українській дитині, майбутньому громадянину, щоб стати вірним сином свого краю, — дати знання рідного краю, його мови, минулого та сучасного.

Вітаючи здоровий почин, з особливою приємністю відмічаємо тут громадську ініціативу в культурній справі. Ми певні, що вона зустріне не тільки допомогу з боку усіх, кому лежить на серці доля наших дітей, надії нашої, але й живий відгомін та наслідування.

Невідкладна справа.

Звичайно, під таким заголовком з повним правом могло -б стати сто справ, які має до вирішення й до полагодження українська нація...

Не маючи рішуче нічого проти того, щоби вони, ці справи, «стали», в даному разі дозволяю собі піднести лише одну «невідкладну справу».

Тим більше, що полагодження її — в силах і можливостях не те що української нації, але навіть в силах української еміграції.

Більше того: полагодження цієї справи є передовсім можливе як раз для української еміграції й єсть її моральним обов'язком супроти своєї нації.

Справа ця не політична, а суто академічна. І, як здається на перший погляд, дуже маленька. А через те, що, при неуважному відношенню, вона видається маленькою, на неї не звертають належної уваги.

Між тим, коли до цієї справи придивитись ближче, то із маленької вона обертається в дуже поважну і вимагає до себе пильної уваги, стаючи невідкладною.

Справа це така.

Минулого року ми читали в газетах, що Подєбрадську Господарську Академію закінчило із званням інженера 160 душ. Із них, здається, 60 інженерів-економістів, 50 інженерів-агрономів і 50 інженерів-гідротехніків і техологів. Можливо, що цифри ці не зовсім точні, але не в них річ. Читали ми також, що для того, щоб одержати титул інженера з відповідної галузі, абсолювент Академії мав представити писану дипломну працю (гідротехніки й техологі—дипломний проект), яку повинен був прилюдно захистити. В «Тризубі» та інших газетах подавались навіть теми цих дипломних праць (між иншим, приклад, гідний наслідування), і ми могли бачити, що теми ці здебільшого дуже цікаві, різноманітні й актуальні,—теми, що торкаються таких питань економіки української й світової, економічної політики, фінансів, промислу, місцевого самоврядування, агрономії, лісівництва і т. п., яких взагалі, — це можна з певністю сказати,—українське перо ще ніколи до того не торкалось. Нам доводилось й бачити де-які з цих праць — це пересічно досить тяжкенькі зошити у 80-100-150 (а де-які в 200 і навіть 300) сторінок, переписаних од руки, а зрідка надрукованих на машинці. Написання такої праці одбирає в середньому кілька місяців, найчастіше пів-року, а як у кого, хто задалегідь призбірує матеріял, то й цілий рік і більше. Поміни роботи студента, в кожній дипломній праці є певна доля участі й професора: загальне керівництво, рекомендація літератури і т. п.

Яка вартість цих праць?

Як зазначають професори Академії, ці дипломаі праці здебільшого, за де-якими слабшими виїмками, можна трактувати, як монографії, що досить повно, на підставі поважнішої існуючої літератури, освітлюють певне питання, при чім, оскільки тема праці дає до того привід, — а це трапляється дуже часто — трактують ці питання в пристосованні до українських умов і можливостей. А де-які праці,—як чути,— вважаються навіть за дуже цінні й видатні.

Яка ж дальніша доля цих праць?

Коли брати практику (правда, поки що однорічну) тої ж Подєбрадської Академії, то, оскільки ми знаємо, дипломна праця, яко певний офіційний документ, що свідчить про складення дипломного сіпиту, прикладається до инших документів студента і хорониться серед актів Академії.

І от як раз, власне, в цій точці і з цього приводу напрошується декілька міркувань.

Так, з погляду офіційного порядку, звичайно, нічого не можна заперечити проти того, що дипломна праця, — самий оригінал її, — яко документ, прикладається до справи певного укінченого інженера і зберігається у архіві. Але чи разом з тим мусить йти «до архіву» й сама праця, яко така? Иншими словами, — дипломна праця служить службу лише чисто особистого порядку, себ то є офіційним способом осягнення певного титулу, чи вона, — ця праця, — може розцінюватись і трактуватись, яко певне культурне придбання (більшої чи меншої цінности — це инша річ).

І ось на це питання ми чуємо від людей компетентних відповідь позитивну: так, дипломні праці наших кінчаючих інженерів у більшості випадків переходять межі чисто студенської праці і безумовно мають загальну вартість, часто значно вищу, ніж ті окремі друковані джерела на чужих мовах, які студент використовував.

Отже, коли це так, то усе питання набірає далеко ширшого і глибшого значіння.

Справді, писані праці нашого емі граційного студентства, властиво абсолювентів високих шкіл, мають вартість вищу, ніж звичайна шкільна

праця. І це пояснюється досить просто: річ в тім, що наші кінчаючі інженери, це не молодики в 22-23 роки, як то колись бувало за нормальних часів, це,—в переважачій своїй більшості, цілком дозрілі люде, у віці 30-35, а не рідко й 40 років, люде, що ще перед війною або перед революцією були на високій школі та не встигли укінчити її, люде, що часто вже практично працювали в тій галузі, яку тепер обрали своєю спеціальністю і т. п. Отже не дивно, що при цих даних — зрілість, теоретична і практична підготовленість — ми маємо і цілком инший підхід до праці, більш серйозне й поважне трактування її й відповідні наслідки цієї праці.

Отже й ходить про наслідки цієї праці. Чи є нормальним, щоб вони зникали, як певне наше культурне надбання, чи може, з погляду наших культурно-національних інтересів, в стосунку до цих праць диктується инша практика?

І, безумовно, на це питання не може бути двох відповідей: ці праці уявляють собою загально-національну культурну цінність і наше завдання їх зберігти, зафіксувати й пустити, яко складову частину до нашого загально-національного культурного обороту.

І це передовсім диктується загальним станом нашої праці й культури.

Правда, за останні десятиліття українська нація під цим оглядом зробила колосальний, историчний, крск наперед. Але все ж наші дотеперішні надбання перед безмежністю й різноманітністю людського знання— дрібні. Існують цілі величезні галузі, яких ще не торкалась українська рука, існують найважливіші питання, з приводу яких не написано по українському ні одного рядка.

І ось наші еміграційні високі школи, наше еміграційне студентство зробило в цьому відношенні величезний пролом. Українською мовою і з погляду українських інтересів уперше почали розроблятися такі питання й уперше зачіпатись такі галузі, які до того часу лежали у нас цілковитим облогом. Особливо великий пролом у цьому відношенні зробила як раз Подєбрядська Академія. Як відомо, до цієї пори українська наука купчилась коло обмеженої сфери історії, етнографії, археології, мистецтва. В наслідок політичних умов, а почасти й уподобань українських учених, всі таж звані «житейські» науки залишались по-за нашою увагою і лежали абсолютно ніким із українців не рушені, цілковито чужі й не знані українській науці й українському громадянству. Подєбрядська Академія, при своєму заснуванні, як раз рішуче рве з цієї традицією, вона організує суто «житейські» відділи — економічний, агрономічний, інженерний і над відповідними дисциплінами, властиво, уперше починає працювати українська думка в своїй національній формі. Але поруч з професурою працює й студентство і як раз головним чином в формі семінарних і дипломних праць. В наслідок цього з'являються роботи в самих різноманітних галузях економіки, агрономії, техніки: політична економія, кооперація, статистика, торгівля, промисловість, фінанси, комунальне господарство, фізика, хемія, зоотехнія, лісівництво, інженерні науки— все це галузі, які уже — хоч в маленькій дозі — але зачеплено і розроблено українською мовою. При чім зачеплено і розроблено у п е р ш е, розроблено людьми дорослими, з високою освітою й під керівництвом професорів. Отже ясно, що, з точки погляду загально-національної культури, такі праці не тільки не сміють загинути, а, навпаки, мусять бути любовно збережені й уведені до загально-національного обороту, яко перші цеглини майбутнього величного будинку української національної науки...

Ми не сперечаємось, звичайно, що може де-які праці й не будуть виглядати цілком досконало, але ж при чім ми не повинні забувати, що ці праці на 90 відс. являються п е р ш и м и, а всім же відомо, що й культури без порівняння старші й багатші од нашої завжди з великою радістю і з великою вибачливістю до помилок вітають п е р ш і появи в тій чи иншій ділянці. Вони добре пам'ятають, що тільки після першої недосконалої спроби можуть з'явитись инші, кращі. Але ж для цього треба, щоби ця перша не пропала, а, навпаки, була приступна для инших.

В своїй статті ми торкнулися справи дипломних праць, як стоять вони в Подєбрадській Академії. Але цю школу ми взяли лише для прикладу: було б великою помилкою гадати, що зачеплене нами питання обмежується тільки Подєбрадською Академією. Воно значно ширше й значно глибше, і ось тому, власне, набирає характеру надзвичайно поважної національної справи. Річ — бо в тім, що українське еміграційне студентство студіює й науково працює не лише в Подєбрадській Академії. По-за Академією ми маємо в Чехах, як відомо, ще дві високих школи: Український Педагогічний Інститут і Український Університет. Педагогічний Інститут наприкінці минулого року мав також перший випуск, в числі 60 душ і закінчення Інституту, як ми знаємо, теж полягало в написанню дипломної праці та захисті її. Інститут має також три відділи, має надзвичайно цікаві й важливі дисципліни, отже, очевидно, й теми дипломних праць і самі дипломні праці мусять бути не менш цікаві і цінні, як у Подєбрадській Академії. Що до Українського Університету, то, знов же, як відомо, умовою закінчення його і одержання титулу доктора є написання докторської праці. Із звіту Університету ми знаємо, що через його дотепер перейшло або оформило свою високу освіту поперх 150 чоловік — отже це означає, що Університет в своєму архіві хоронить поперх 150 докторських праць із обсягу історії, філософії, права і инше, праць, що потребували од авторів їх значної затрати часу та енергії, праць, які, очевидно, теж не раз у перше підносять і розробляють українською мовою ті чи инші питання.

Іде весна і у Подєбрадській Академії, як чуємо, стає до дипломних іспитів новий (другий) випуск, в числі 140 людей. Те ж саме в Педагогічному Інституті — близько 50 людей. Отже маємо нові праці, а разом з попередніми і з Університетом поперх 400 наукових праць. Пів тисячі праць із самих ріжноріжних галузів людського знання, якому служать три високих школи ріжного типу!

Це для молодой української науки таке придбання, перейти повз яке байдуже, очевидна річ, неможливо. Одначе, на цьому зовсім не кінець.

Вище ми зупинились лише на українських високих школах закордоном. Але ж всім нам відомо, що українське еміграційне студентство далеко не все купчиться на своїх високих школах, — тут його незначна частина — величезна ж більшість нашої молодшої еміграції розсипалася майже по всіх європейських центрах, де побірає науку на чужих високих школах. Скільки такого студентства було і скільки скінчило та скільки ще вчиться, ми точно сказати не можемо, але все-ж в стані назвати цифри, близькі до дійсности. Ці цифри посідає «ЦЕСУС», себ то Центральний Союз Українського Студентства, — орган, що об'єднує поодинокі студентські громади в ріжних державах Європи й провадить деяку статистику. Отже, по даним одного із діячів ЦЕСУС'а п. інженера Є. Гловінського, виходить, що в році 1924-му організованого в громади українського студентства було до над 4000 чоловік. Коли ж од цієї цифри одкинути 1200 студентів-галичан бувшого Львівського таємного Університету, то чисто еміграційного студентства залишається дуже поважна кількість — до трьох тисяч душ.

Ці три тисячі душ, за виїмком студентів українських шкіл, вчилися і вчать на високих школах у Празі, Відні, Берліні, Чернівцях, Данцігу, Пшібрамі, Лєобені, Варшаві, Брно, Шарльоттенбурзі, Парижі, Загребі, наршеті в Америці й Канаді. Багато з них уже скінчили, багато кінчає в біжучому році, а залишається ще де-що й на майбутні випуски. Вчилися наші студенти по ріжноріжних школах-університетах, технікумах, гірничих, торговельних та мистецьких академіях. В ріжних школах і державах — ріжні правила й звичаї, але все ж в більшості з них для одержання дипломної чи докторської праці. І ось пишуть наші люде свої праці на ріжних мовах — чеській, німецькій, польській, французькій, сербській, англійській, — пишуть на ріжні теми, із ріжних галузів знання, використовують світову літературу по величезних бібліотеках світових центрів... Не раэ

випадково доводиться чути або читати, що там і там українсьць дістає за свою працю першу нагороду, що там і там праця викликала серед чужої професури подив і признання, що, нарешті, там і там за виконану роботу залишено українця професорським стипендіатом, асистентом, з прогукванням блискучої наукової кар'єри... Але ... що це за праці, на які темі, із яких галузів знання — українському громадянству, українським науковим колам та інституціям знати не дано. Дарма, що писав їх українець, дуже часто український патріот: за працю в чужому «ustav-i», в чужій лабораторії нема часу думати «про своїх», треба працювати на чужих і... помаленьку повторюється наша традиційна історія про «самоотвержених малоросіян», тільки на іншому ґрунті...

Так, отже, чи нормальне таке положення? Чи досить, що наукова праця українця в чужій школі дає йому докторський чи інший диплом і сприяє особистій кар'єрі, — чи така праця мусить мати ширше значіння, що вона має збагачувати не тільки чужу культуру і науку, а й свою?

Ясно, що на це питання двох відповідей бути не може. Увесь науковий доробок, придбаний українцем хоча би й на чужій школі й чужою мовою, мусить бути доробком національним, мусить збагачувати передовсім рідну культуру. Ми не такі багаті, щоби ризиквати по світі своєю працею й свої цінності, навпаки, станьмошої культури вимагає найбільшої щальности, ретельного призьбування кожної нашої кмішки.

І ось під цим оглядом, в стосунку до всіх праць, писаних українцями на чужих мовах, мусить діяти принцип, висунутий із ми що-до українських праць: їх головна мета — по-за одержанням диплому — збагачення національної культури.

Три тисячі наукових праць (але будьмо сберєжні й скажім: півтори тисячі наукових праць) — це капітал, вартий того, щоби добре подумати, як його зібрати, захвати й пустити в обіг...

Отже, це й є та конкретна «невідкладна справа», яка стоїть перед нами, перед українським еміґраційним громадянством.

Що ж, рластиво, треба зрбити?

Дуже ясно: робота впливає із самсі справи.

По-перше, з'ясувати: хто, де і про що написав працю.

По-друге, як спів'єго працю в школі, як спів'єсе її сам автор, як праця за велика.

По-третє: в який спосіб дістати працю чи відбиток або черновик її і, нарешті,

Четверте — як зрбити, щоби уможливити користуватися працею й для інших українців.

• Перші три точки для свого успішного виконання потребують лише певних організаційних заходів і, звичайно, безання зрбити діло. Коли це буде, то цю першу половину справи буде виконано.

Значно більш трудної уявляє собою четверта точка — справа помноження праць для поширення їх. Тут ми, висловлюючись совітським жартоном, «упіраємось» в питання видавництва, друку, іншими словами, в сакраментальне для еміґрації питання про матеріяльні засоби; себ-то підходимо до того питання, «упершись» в яке розсипався не один прекрасний план...

Вданому разі й для даної справи ми хотіли б о бі й т и цей небезпечний пункт і знайти інший вихід.

Справді, всі ми знаємо, як тяжко йде у нас видавнича справа. Отже, мріяти, про видання аж 150 томів та ще й наукових праць не доводиться. Цю думку поки що треба залишити.

Але її поки що треба залишити і з інших міркувань: дуже можливо, що багато авторів не згодились би друкувати свої праці, уважаючи, що вони ще не цілком викінчені для того, щоби виходити у світ в друкованому вигляді.

З другого боку, безумовно є серед дипломних праць і такі, яких не можливо було б друкувати, хоч би автор їх і дуже хотів цього.

Тому на сьогодні ми повинні поставити собі завдання значно скромніше, але за те цілком можливе до зреалізування.

Яку ж ми собі мету ставимо?

Передовсім, щоб зроблена раз праця не пропала фізично. Існуючи лише в одинокому примірнику, вона легко може зникнути — загубитись, зіпсуватись, згоріти і т. п.

По-друге, щоби зроблена праця не лежала марно по архивних шафах під замком десь у Шарльоттенбурзі, Празі чи Парижі, а щоби увійшла, яко складна частина, у загально-український культурний оборот. Щоби у Києві чи у Львові ніхто не тратив часу на писання такої праці, яку вже написано. Або коли хтось хоче розробляти подібне питання, то нехай же має можливість ознайомитись з проробленою вже роботою й ступає щаблем вище. Нарешті, українець у Києві, чи Харькові дуже часто або й зовсім не може використати тої літератури й тих матеріялів, які має під рукою емігрант в Празі чи Берліні...

Але тому, що це все роботи наукові, то нема наглої потреби, щоб друкувались вони в тисячах чи навіть сотнях примірників. Вистарчить, коли їх буде по одному примірнику в бібліотеках Києва, Харькова, Одеси, Львова, Праги, себ то там, де провадиться українська наукова робота.

А для цього наші дипломні та докторські праці нема поки що наглої потреби друкувати, яко книжки чи навіть видавати літографованим способом. Вистарчить, коли така праця буде надрукована на звичайній писальній машинці, але в такій кількості примірників, яку може «взяти» машинка, отже од 5-ти до 8-ми. Уже ця кількість вирішає оба завдання: вона забезпечує працю од фізичної смерті, вона ж вводить її в загально-людський культурний оборот.

Друкувати в друкарнях доведеться лише одну річ, а саме списки чи каталоги самих праць, написаних закордоном і «виданих» на писальній машинці. Такий каталог-булетень дійсно мусить мати більше поширення: його треба розсилати по всіх наукових українських установах та високих школах, щоби там знали, що така і така праця існує. Коли ж будуть знати й зацікавляться, то знайдуть й саму працю і ще й надрукують.

Видання дипломних праць на писальній машинці вирішає цілковито і матеріяльний бік справи. Ніяка інститутція не мусить на це нічого витрачати. Абсолютно, друкуючи свою працю для дипломного іспиту, себ-то для себе, одночасно друкує й кілька відбитків «для громадського добра». Це йому трошки коштує (яких 5-6 довільських рублів), коли він не уміє сам друкувати на машинці, за те він ошаджує час, не переписуючи рукою.*)

Тепер лише повстає питання: — як цю справу організувати?

Але це вже справа техніки. У всякому разі, можна сміло сказати, що, оскільки до цієї справи всі дотичні установи, організації та особи поставляться з належною увагою, то вся справа буде розв'язана виключно еміграційними засобами і в найкращий спосіб.

Отже, торкаючись самої організації справи, ми мусимо зазначити, що успіх її в першій мірі залежатиме од того, як до неї поставляться наші високі українські школи.

Річ в тім, що тут, так би мовити, все готове, все на місці, належить тільки задалегідь урядово оголосити, що зовнішній вигляд дипломної чи докторської праці має бути такий а такий.

А що до студентів, які вчать по високих школах в різних державах, то мала б цю справу взяти в свої руки стара і заслужена студентська установа — ЦЕСУС (Центральний Союз Українського Студентства). ЦЕСУС керував-би цілою справою, розсилаю

*) У Німеччині кандидат на доктора має представити свою докторську працю видруковану, яко книжку і в кількості 200 примірників!

чи відповідні зарядження, на місцях провадили б її поодинокі громади. ЦЕСУС і ці місцеві громади мусіли б провадити цю-ж роботу і в стосунку до тих студентів, що вже покінчили школи й кудись од їхати. Вони здебільшого знають адреси своїх бувших членів і їм не трудно буде полагодити справу як з ними, так і з школою, де знаходиться праця.

А всю справу мав би централізувати якийсь комітет (скажімо, Академічний Комітет), зложений із представників трьох наших високих шкіль на еміграції і ЦЕСУС'а. Завданням Комітету було бусталити той осередок, де б мали концентруватись дипломні й докторські праці всього українського еміграційного студентства, що кінчас високі школи по всіх державах Європи, а також заряджувати цілою справою розсилки та обміну їх.

Справою цього ж Комітету було б увійти в стосунки з іншими українськими установами та організаціями на еміграції, що провадять наукову роботу, маючи значну кількість матеріялів (доклади, лекції, реферати), але зовсім або в дуже незначній мірі публікують їх. Ці установи — Український Соціологічний Інститут в Празі, Український Робітничий Університет (Прага), Український Науковий Інститут (Берлін), Історико-Філологічне Т-во (Прага), Агрономічне Т-во (Подєбради), Т-во Економистів (Подєбради) та інші.

Представники всіх цих інституцій та організацій також могли би увійти в Комітет (хоч цей орган небажано робити тяжким) або делегувати своїх відпоручників на окремі засідання.

Невеликі потрібні кошти могли б скласти установи та організації, що створять Комітет, а допомогу технічною працею не відмовиться дати наше студентство та громадянство.

Ось таким чином ми підійдемо і ще до одної із форм реалізації нашого перебування закордоном.

І коли ми цю намічену роботу зробимо одностайно і у всемігрантському маштабі, — то ми будемо здивовані її наслідками.

Ми уперше сконстатуємо, що культурна робота, пророблена нашим студційючим громадянством на еміграції, — дуже поважна.

Ми уперше одкрисємо, що маємо десятки праць в тих галузях, в яких, як нам здавалось, по українськи нічого нема.

Ми здивуємось, як багато було непотрібного паралелізму в нашій роботі, — і оскільки нам необхідний постійний й періодичний контроль її.

Ми наочно покажемо нашим «українізаторам» на Україні, що коли вони на 10-му році існування української совітської влади видають наукові праці, фахові журнали й газети російською мовою («Хозяйство Украины», «Украинский Економист»), то це не тому, як вони кажуть, що українська мова ще не досить вироблена, а по цілком іншій причині.

Ми, нарешті, цілій своїй праці й своєму перебуванню на еміграції надамо більш плановий характер і виразний зміст, все тісніш об'єднуючись в громаду людей, які знають, куди йдуть і чого хочать...

Український Емігрант.

Десятиліття незалежності Естонської республіки.

Для долі Східної Європи в дальшій боротьбі за остаточне визволення напіврозваленої, але ще грізної московської тюрми народів, не аби яке значіння мають Прибалтійські республіки, які так завзято боролися за свою незалежність і які є природними приятелями всіх тих, кому історія ще призначила виборжувати свою долю і волю. Боротьба

цих республік, цих малих народів, викликала і викликає подив. Історія боротьби Естонії за свою незалежність може служити за приклад того, чого можна досягти навіть з чисельно малими силами, але з єдністю національної волі, дисциплінованої, культурної, свідомої, і розумно керованої по шляху конструктивної демократії і республіканізму.

* * *

Після революції всі естонські організації створили єдину Лігу з виконавчим комітетом на чолі. Комітет цей в згоді з комісаром російського уряду п. Поскою виробив проект автономії; але рос. уряд його прийняв лише після того, як естонці загрозили силою, а саме 30 березня 1917 року. Вибори до сойму автономної Естонії були призначені на 23.V.17 р. З цих дат еластиво і починається творення самими естонцями своєї незалежності.

1 липня 1917 року по системі загального голосування збирається Національна Рада, яка встановлює автономну адміністрацію. 15 листопаду після большевицького перевороту на Московщині, Нац. Рада проклямує себе зверхньою владою Естонії і з цілою енергією серед большевицьких повстань, що загрожують самому буттю молодій республіки, теорить національну армію, вичікуючи менту, коли можна буде реально оповістити Естонію незалежною республікою. Такий зручний момент наступає в часі Брест-Литовського миру (3. III. 1918 р.), коли росіяне по цьому договору відмовляються від лімітрофів і передають їх під охорону центральних держав. 24 лютого 1918 р. большевики панично тікають, — і Нац. Рада проголошує незалежність Естонії, яко демократичної республіки, і передає владу вибранному в цей же день урядові вже незалежної Естонії. Над вечір того дня до Таліна (Ревель) вступають німці. Починається нова боротьба за незалежність, бо німці не ховаються з тим, що вони мають край приєднати до Німеччини.

Прибалтійські німці, що нашвидку вибирають представників в свій Ландсрат, в квітні 1918 року, висилають навіть Головному німецькому штабу спеціальну делегацію, яка прохає рішучого приєднання Естонії і всієї Прибалтики до Німеччини.

На щастя Естонії все це падає з поразкою німців, які тікають, звичайно, все, що можна, забіраючи. 11 листопаду 1918 року нац. естонський уряд випускає маніфест про повернення собі віднятих прав і добровільну мобілізацію громадян, для захисту республіки від нової небезпеки, яка насовується цього разу з московського боку. 28. XI. 1918 року большевики нападають на Нарву і починається естонсько-московська війна за незалежність. В цій війні Естонії допомагають фінські добровольці, данські добровольці, англійська флота, але більш за все свідомість і патріотизм народу. Большевики, в кільки разів сильніші за маленьку армію естонських патріотів, — розбиті, вигнані по-за межі Естонії. Після цього естонська армія, щоб забезпечити себе зовсім, наступає на большевиків, а німецький корпус Фон дер Гольца (ландсвер) в Латвії, звільняє її і передає цілу територію нац. латисько-

му урядові, який з того часу знаходиться в тісному союзі з Естонською республікою. Большевики після довгих переговорів і безплідних, військових демонстрацій нарешті по договору 2 грудня 1919 року в Тарту (Дерпті) визнали незалежність Естонії, її кордони і певні вигоди привилеї і винагородження.

Десять років існування Естонської республіки не пройшли для неї дарма. Вона з'організувала сильну армію, яка в час війни може бути доведена до 60-70 тисяч душ, перевела щасливо і розумно аграрну реформу, впорядкувала, не дивлячися на великі перешкоди свої фінанси. Її конституція, зложена по зразку швейцарської і нової німецької, — дуже демократична, але внутрішня політика лишається, не дивлячися на економічний радикалізм, поміркованою і творчою. Естонський уряд не спляється перед тим, щоб сповістити комунізм по-за законом і в цьому його підтримує рішуче і увесь народ, який по його закликун створює гвардію політичного захисту, т. зв. «цивільну гвардію» в кількості 25.000 душ. Теорчий і патріотичний реалізм естонців найліпше ще зрозуміти з того прикладу, що сеого часу естонці, які створили у себе демократичну республіку в боротьбі з большевиками, підтримували Юденича, таким чином ослаблюючи удари по Естонії і ошаджуючи свою армію.

Зовнішня політика, як Естонії, так і інших прибалтійських держав полягає в союзі проміж себе і опертю на великі держави. Мета її — захист проти Московщини, проти можливости нового нападу і нової анексії. Прагдга, часом ця політика, що виходить з природи річей, трохи ухилиється і балансує (напр., латиська), але загалом Фінляндія, Естонія і Латвія на довший час змушені вїстря своєї міжнародної політики тримати в напрямі Московщини.

Ні українці, ні балтійський союз, ні всі інші, хто зацікавлений в знищенню московського імперіялізму, цього не мають забувати.

Побажаймо ж в десятиліття проголошення самостійности Естонської республіки, щоб вона і на далі виявляла зразки моральної мужности, патріотизму і творчости і щоб її діячі і будівничі, щасливо досягши ближчі цілі, не забували й про дальші, що являються спільними для всіх народів був. Російської імперії, доки загроза московського імперіялізму є реальною, грізною і домінуючим явищем міжнародної політики на Сході Європи.

І. Заташанський.

В царині наклепу та інсинуацій.

На протязі цілих років група людей, що гуртується біля п. Микити Шаповала, провадить агітацію проти змагань української еміграції, що стоїть на державній позиції Української Народної Республіки. Знаючи, яку малу — та з впливом часу все меншу — вагу надає загал еміграції усім тенденційним витівкам тої групи, усі, хто був об'єктом її уваги, не вважали за гідне й потрібне ставати навзаводи з цією просто навіть чисель-

но нікчемною, хоча б і дуже галасливою, групою; лише часом, з konieczної необхідності, треба було од неї одмахнутися, як од надокучливої мухи.

Зокрема й моє скромне ім'я користується в тому крузі певною увагою і потріпється на шпальтах його специфічної преси. З причин головним чином специфічності тих парф'янських стріл, що звідти вилітають, я також не давав собі клопоту на них відповідати. Але останніми днями чиясь послужлива рука надіслала мені літографований зшиток п. н. «Вістник Українського Комітету в ЧСР, січень-лютий 1928», де п. М. Ю. Шаповал умістив свіжу інсинуацію на мою адресу. Цим разом я вже змушений відповісти з огляду на те, що тут справа торкається не лише мене особисто, але тої установи, що на її чолі маю шану стояти.

Мова йде про улаштування українських абсолювентів на працю. Справу цю п. М. Шаповал трактує, як «поворот додому», урочисто такий поворот проголошуючи: «Настає нова (?) доба повороту додому всієї аполітичної маси: як кваліфікованих інженерів, так і кваліфікованих робітників, та і взагалі всіх аполітичних. Лояльні до совітського уряду мусять так само добиватись можливості повороту додому. Лицемірство треба відкинути на бік: аполітичний, так їдь. Коли ж будеш опіратись, то значить жахляк». Отже, откидаючи лицемірство, п. М. Шаповал вважає, що «1928 рік для еміграції переломовий: раніш організувались, щоб вчитись, тепер треба організовано збиратись додому на роботу». Не зрозуміло, чому то настала така «нова» доба, — новою вона єсть хіба для п. М. Ш., що раніше боротьбу з большевиками взагалі вважав за «каїнову роботу», а тепер закликає лише «аполітичну масу», щоб пройшла вона той шлях ганебних принижень, які вимагаються од кожного поворотця і перед якими людина з мінімумом горожанської й особистої гідності мимоволі «жахляком» стає. Не всім дано стільки сміливості, щоб почувати себе «лояльно» по 8-10 літах большевицької окупаційної практики на Україні. Та власне не ця річ інтересує нас тепер.

«Передовсім» п. М. Ш. радить повертатись «на західні землі, бо там треба людей фахового знання». В справі переїзду на «західні землі» п. М. Ш., оперуючи невідомим мені документом — протоколом зборів Т-ва, до якого я не належу і за документ його відповідати не можу, наводить з того протоколу такий уступ: «техничну справу і клопотання про приміщення й візи переводить управа т-ва й надсилає ці матеріяли до голови Р. Д. П. в Празі п. проф. Лотоцького». Роблячи з того уступу такі бистроумні, як і совісні висліди, п. М. Ш. пускає свої парф'янські стріли не лише на мою адресу, але й притагає заодно до того і взагалі дуже немилу йому Радикально-Демократичну Партію: «всім відомо, як поставили цю справу «радикальні демократи», «союзники» польського уряду; до Польщі візу можна одержати тільки через рекомендацію п. п. Лотоцьких. Словом справа повороту на рідні землі поставлена, як справа партійна (рад.-демк.) і навіть особиста».

Обмежуючись лише цими уступами та поминаючи звичайні вуличні перли шаповалівської словесности, мушу сказати, що п. М. Ш. оперує документом фальшованим. Не буду дошукуватись, в якій стадії він сфальшований, — в посередній чи останній. Але найменше розуму чи сумлінности потрібно, щоб доглянутися тут великої нісенітници, — і я не вважаю п. М. Ш. за такого простака, щоб тої нісенітници не бачив. Сфальшовано лише одну літеру, — а ефект справді великий. Написано: «Р. Д. П.» (себ-то: «Радикально-Демократична Партія»), а треба б (коли припустити, що такий документ справді десь існує), написати: «Р. Д. К.», — себ-то «Республікансько-Демократичний Клуб», що має при собі функціонарний орган — Бюро Праці, яке займається приміщенням на посади українських абсолювентів. Вже з цієї дрібної фактичної поправки легко зрозуміти і сіль і гідність тих смачних перунів, які скеровує п. М. Ш. на політичних партійних противників. Гра чиста, що вимагає чистих рук. Та це мене не дивує, бо з такими способами партійної боротьби вже мені довелось мати діло. Минулим літом приходив до мене урядовець з місцевої поліційної установи за інформаціями, чи правда, що т-во (про яке згадає п. М. Ш.) увійшло in corpore в склад радикально-демократичної партії. На моє здивування,

звідки могла та установа дістати звістку, що не має жадного сенсу, урядовець сказав мені, що до установи подано донос з такими відомостями. Хочу думати, що однакові явища в обох випадках походять з джерел різних.

Отже справа не може йти про партію, а хіба про функціонерний орган при Укр. Республікансько-Демократичному Клубі, — про Бюро Праці. Раз мова зайшла за цю останню установу, то мушу коротко розповісти історію її повстання.

Ще років чотири тому загадувався я над долею тих українців, що мають скінчити вищі школи в ЧСР. Не можна було мати ілюзій, щоб більше число їх могло улаштуватися в ЧСР, — перепродукція тут своїх інтелектуальних, в тім числі фахових, сил надто велика. Між тим, коли б вихованці українських шкіл не могли здобути собі праці, то загрожувало їм просто фізичне знищення. Тому я ще тоді в де-яких громадських організаціях і на приватних нарадах з людьми різних угруповань піднімав справу утворення спеціальної безпартійної організації, що заздалегідь підготовлювала б ґрунт для приміщення на працю українських абсолютів. В числі тих, з ким я провадив ці розмови, був і п. М. Ш. Не бачучи тоді іншого виходу, бо загал не визнавав ще тої думки за актуальну, — мовляв, ще не капає, — я звернувся і до його, бо, стоячи тоді на чолі Громадського Комітету, він розпоряджав і відповідним технічним апаратом і матеріальними засобами, та тоді ще не виявив тих нетерпимо-відразливих рис своєї групової дзвіниці, які вже не дають найменшої надії, щоб увійшов він в річище якоїсь спільної національної акції. Я радив тоді п. М. Ш. зайнятися справою приміщення на працю української високошкільної молоді і зокрема радив підготувати для того ґрунт в Америці та у Франції. До плану того п. М. Ш. поставився сприятливо, але на ділі не було зроблено нічого. Бо коли значно пізніше поїхав він до Америки, то займався там власне агітацією «проти Петлюри», а вислана ним до Парижу експозитура його групи так само найменше тут займається справою, що мала б на цілі річеві національні інтереси. Отже тому, коли виникла думка (що виходила з кругів самої академічної молоді) утворити Бюро Праці при Укр. Республікансько-Демократичному Клубі, якого я був головою, то я найрішучіше допомагав ту думку перевести в життя. Коли Бюро Праці утворилося, я звернувся до вищих урядових чинників, що відають справами еміграції в ЧСР, подавши їм міркування про konieczність улаштувати певну кількість українських фахівців, на працю в чеських фабрично-заводських установах в інтересах скріплення в майбутньому економічних зв'язків між Чехією та Україною; крім того подав я план улаштування українських педагогів та медиків на Закарпаття, куди фахові чеські сили вдаються неохоче. Улаштування українських техніків зустріло якраз ті перешкоди, що про них вгорі згадувалося, а що-до улаштування українських медиків та педагогів справа залишилася поки-що в проєкті, бо українські медики й педагоги тоді ще не скінчили шкіл. Отже актуально стала з весни минулого року справа улаштування по-за теренами ЧСР українських фахівців-інженерів, що скінчили Українську Господарську Академію в Подєбрадах та Чеську Техніку в Празі. Як голова Бюро Праці, я переводив ту справу листовно і безпосереднім порозумінням з українськими громадськими організаціями у Франції, Польщі, Румунії. Найбільше успіху ці старання мали в Польщі, де голова Українського Центрального Комітету М. М. Ковальський виявив глибоке зрозуміння всієї ваги тієї справи. І от з того часу за неповний рік улаштовано на працю, головню на теренах Польщі, біля сотні молодих людей, що скінчили високі школи в ЧСР. (З того числа, принагідно кажучи, на долю радик.-демократів припадає не більше 10 відс.). Треба до цього додати: що-до емігрантів з території б. Росії існує загальне правило, що візу до певної країни може дістати лише той, хто забезпечений там справою; таким чином сучасні держави бороняться од припливу безробітних. Тому завдання бюро та тих установ, з якими воно зв'язано в роботі, полягає головне в прищуканню праці, а віза здобувається вже потому і під конечною умовою забезпеченості справою. «Голої» візи без забезпечення клієнта справою — не дається, як загальне правило.

Бюро Праці, що існує при одній з українських установ, не ставить собі широких завдань все-емігрантського масштабу, тим більше, що за останній час появилось досить ще інших таких бюро, в тім числі, здається, аж два центральних бюро праці. Бюро Праці при Клубі має завданням задовольняти потребам власне членів своєї установи, але не відмовляє й иншій клієнтурі, коли єсть фактична можливість задовольнити потребу. Обмежене в своїх можливостях, Бюро не може задовольняти всіх претензій, що до його можуть вступати. По-перше, виключає воно з поля свого чину т. зв. «сменовеховців», що мають над собою иншу опіку. По-друге, після кількох безуспішних спроб довелось фактично одмовляти в посередництві тим особам, що виявили в своїй прилюдній діяльності ворожість до тої чи иншої держави; рекомендуючи таких людей Українському Комітетові в Польщі або в Румунії, через посередництво яких Бюро здобуває працю й візи для своїх клієнтів, воно, як це на ділі вже й показалося, ставило б відповідні установи в прикрі й фальшиве становище й закривало б надалі можливість улаштувати тих, хто від якої-будь «міжнародньої політики» стоїть осторонь.

Як раз це останнє — неможливість здобути дозвіл на переїзд до певної держави особам, що заявили себе ворожою проти неї акцією, — не подобається п. М. Ш., і він гордо зназначає, що «Український Громадський Комітет в ЧСР, коли організував допомогу й просвіту для еміграції, переводив свою працю отверто, як організація, в якій були люде ріжних партій і головню — для всіх емігрантів, без ріжниці партійно-політичної приналежності». Ці бучні, хочі сумнівні що-до своєї реальности, фрази не про те говорять, що немов би довести мають. Бо припускаючи навіть, що до своїх партійних противників п. М. Ш. ставився терпимо, в усякому разі, треба думати, не спроважував він до ЧСР людей, до цієї держави неприхильно настроєних. І п. М. Ш., розуміється, добре знає, що така справа була б згори на неуспіх засуджена, бо кожна держава вживає сталих оборонних способів проти неприхильних до неї елементів. А тим часом, вимахуючи картошним мечем на адресу «держав-окупантів» та приводячи й інших людей до ворожих проти тих держав виступів, він тепер демагогічно вигукує, що «право в'їзду», для емігрантів на «західні землі» належить їм по праву. Ця мальовнича демагогічна поза п. М. Ш. — просте жалюгідне фарисейство перед тими, кому він унеможливів осягнути «право в'їзду». Втягнувши людей своєю безоглядною агітацією в тяжке становище в той час, як сам осів на певній пенсії, п. М. Ш., мусить чимсь затушувати свою підступну роллю перед своїми, заведеними в кут, жертвами. І от стає він на високі котурни і як раніше оголошував «війну усім окупантам», так і тепер вигукує максималістичне гасло — «на українську землю українець має право в'їзду», добре, само собою, розуміючи, що українському емігрантові роса очі вийсть, поки він буде виборювати те право в'їзду, та й ще силою до того примушуючи уряд тої чи иншої держави. Хто нині може при мусити яку державу пускати до себе небажаний з якого-будь погляду для неї елемент та ще й емігрантський? Сам п. М. Ш. добре розуміє, що дитячу байку править, — але пускається на те з звичайної демагогії. Що це справді простісенська собі демагогія, видно хоча б вже з того, що так іще недавно («Нова Україна», січень-лютий 1927 р., 22) п. М. Ш., не тільки «передусім» не закликав їхати на «західні землі», але й передбачаючи, що люде з самоохорони можуть приходити до думки: «їду в Польщу», радив це «мати на увазі й вказати сірій масі инший шлях». Отже, треба було тепер написати щось инше для одурених наївників, закріпити свою демагогію, та ще й профілювати перед ними в ролі благодійниці. Демагогія, надто помітними нитками шита.

Замість тих сумнівних мальовничих поз, робимо скромне діло: рятуємо бодай якусь частину тих людей, що по роках оружної боротьби на теренах батьківщини, по сидінню в таборах, по кільколітній успішній академічній праці на гостинній слов'янській землі прибилися врешті до берега вищої освіти. Без такої допомоги, полишені на опіку полонофобської демагогії п. п. Шаповалів, вони, розуміється, ніколи не дистанції б «на західні

землі», Не дістали б тут праці й хліба і — Бог знає — яка б їм судилася в емігрантському життю доля. Здавалося б, для праці в цьому напрямі — поле широче, єсть місце для найширшого вияву індивідуальної та громадської ініціативи й енергії, аби була щира охота. Коли п. п. Шаповали призвели певну частину абсолювентів до неможливості переїхати на «західні землі», Польщі та Румунії (і ця частина, власне, не так вже й велика, — хіба яких кілька десятків людей — т. зв. «одягових с.-рів»), то мусили б вони подбати про приміщення, принаймні, цих жертв свого злочинства на працю на території Закарпаття чи хоча б по-за межами яких-будь «західних земель», щоб ці люде врятувалися до ліпшого часу. Але якраз старань в цьому напрямі не видно, — чуємо сами лише демагогічні, пустозвонні вигуки про теоретичне «право в'їзду», а про якусь реальну працю по приміщенню абсолювентів щось не чуємо.

Отже ходить тут не про якийсь реальний інтерес національний, а про дрібну партійну, так би мовити, політику, щоб нею заборочити найбільш наївні та дезорієнтовані елементи української еміграції. Для того й висувається оперетковий в наших обставинах так званий «бій проти всіх окупантів», за негайне доконання постуляту територіальної соборности. Хто, коли він українець, не приймає гасла соборности? Отже не про саме гасло йде мова. Але як у нас ще немає найменшої власної території державної, то висувають се максималістичне гасло на першій план, як бойове гасло нинішнього дня, та оголошувати — на еміграції — «бій проти всіх окупантів», — це же не проста демагогія, а щось гірше.*)

Кожному ясно, що таке практичне програмове завдання на цей день і в наших умовах провадить лише до соборного замкнення в старій тюрмі народів. Територіальне поширення тої тюрми не дало б нічого позитивного в інтересах нашої державности, хоч де-які есерівські дипломати літературно вправляються в дуже хитрих політичних комбінаціях, — як то, мовляв, було б зручно розвалювати оту спільну тюрму, коли її буде над міру переповнено. Ті дитинячі, хуторянські вправи розраховано на дуже наївних людей, щоб під машкарою усякого «фобства» прикрити чистісеньке «фільство» моськовьке. Роскіш якого-будь «фобства» можуть собі дозволяти лише безвідповідальні елементи еміграції, яким не ходить про справу державної незалежности, які не відчувають відрази до примар «єдиної-неділимой» га виконують негідну роллю своєю спільністю з старими, лише наново поновленими, «союзниками». Писав же п. М. Ш. («Вільна Спілка», 1,84), що завжди Москва панувала над Україною через посередництво у к р а ї н с ь к и х з р а д н и к і в (розстріл п. М. Ш.).

Трудно уявити, щоб п. М. Ш. не розумів, або, принаймні, не відчував політичного й морального змісту своєї ролі серед української еміграції свідомо-державної, що примушена залишити рідну землю під знаком боротьби з московським окупантом України. І ця свідомість чи підсвідомість своєї негідної ролі призводить його до наклепів та інсинуацій на все і всіх що стоять на тих національно-державних засадах, з якими вийшли на еміграцію та які вважають за свій обов'язок додержати й програмово, і практичним своїм чином. Збанкрутувавши в своїх національно-державних засадах, п. М. Ш. втратив ґрунт серед української еміграції крім хіба незначного числа людей, які вважають, що він ще може їм практично корисним бути рештками своїх колишніх впливів, як б. голова Громкома, та які, звичайно, використавши його, од його одходять не лише без подяки, але й з почуттям ненависти за своє моральне приниження. Фатальна і таки навіть просто нещасна фігура. Коли взяти ще на увагу якийсь просто відразливий

*) Одного разу, коли шаповалівська група сама стала жертвою несовісної інсинуації, один з її членів обмовився розважливим словом: «хіба де коли на світі е м і г р а н т и з м і н ю в а л и обставини країн, в яких вони мають право азілю?» («Нова Україна», жовтень, 1926). Але готентотська мораль дозволяє собі вживати заходів, що для інших вважаються за неправдиві.

еґоцентризм та хворобливу амбітність, які що-далі все менше знаходять для себе поживи і задоволення, то легко зрозуміти психологічний ґрунт тої завше брутальної, вулишноґої лайки, що чіпляється за кожний привід чужого чину, — в даному разі, як і часто, за такий навіть невідповідний, як справа приміщення українських абсольтентів на працю.

О. Лотоцький.

З міжнародного життя.

Французькі вибори. — Бела Кун.

Французькі вибори до парламенту одзначились де-якими особливостями, характерними для того настрою, що ним зараз охоплена країна. По-перше, колосальна участь на виборах, що доходила в де-яких місцях до 80-90 процентів. Така участь не завше спостерігається навіть там, де ґолосування — річ обов'язкова, а Франція цієї обов'язковости не знає. По-друге, тиша виборноґої кампанії, та спокій в день виборів і перед ними. Коли проминути кілька дрібних розрухів, учинених головнo комуністами, та їх невдалі, знов же дрібні демаґогічні виступи, то тяжко буде відрізнити звичайні буденні дні життя од допіру закінченоґо політичноґо боротьби, на шальках якоґї лежала майбутність країни.

Ціла Європа чекала виборів бурхливих, ждала несподіванок, чекала наслідків, відгомін яких перекинувся б далеко за кордони Франції. Вийшло инанше. Наслідки єсть, але сподівані та підготовані; відгомін буде, але доґичний і спокійний, що не закаламутить ні французького, ні міжнародного життя. Сталося так тому, що мудрою і твердою рукою французького уряду, — властиво, його голови, Раймонда Пуанкаре, — цілу вагу виборноґої чинности, цілий інтерес французького населення було перекинуто із площини політичноґо до площини фінансового та економічного оздоровлення і стабілізації.

Двома великимґ промовама — в Бордо і в Каркасоні — на передодні виборів Раймонд Пуанкаре простими, ясними, недвозначними словами визначив французьким громадянам лінію політичноґо поведінки, зламавши яку, вони зломлять і знищать усе велике діло відродження Франції, розпочате ним літом 1926 року і не закінчене на час перевибору парламенту. Перед виборцями стала ділема: або ґолосувати за програму Раймонда Пуанкаре, себ-то, за стабільний франк, за упорядковані фінанси, за оздоровлене економічне життя, за твердий, законний порядок в державі; або ґолосувати проти нього, себ-то за валютарну кризу, за невипробовані реформи, за недосвідчені спроби, за безладдя, за небезпечне майбутнє.

Розсудливий французький виборець засвоїв обі становище річей і вирішив ділему, ґолосуючи за Раймонда Пуанкаре. Як справедливо наводить «Le Temps», голова французькоґої влади в промові в Каркасоні поділив своїх помічників та противників в минулому парламенті на чотири категорії. Перші — вірні, послідовні союзники, що на них можна було безпечно покладатися за самих тяжких часів. Це централні угруповання. Їх було в минулому парламенті 239, в новому їх буде — 332. Другі — не така тверда підтримка; їх допомога, не стала, але часом дороґоцінна, иноді неюкоїла та ґальмувала справу. Це — буржуазна лівиця. Їх було — 180, буде — 156. Треті — опозиція, що ніколи не підтримувала, але була парламентарно дояльною. Це соціялісти. Їх було і буде — 104. Нарешті — четверті, брутальна, шоденна опозиція. Це комуністи. Їх було — 27, буде — 14. П'яту категорію Раймонд Пуанкаре перепустив. Це невелика група

крайніх правих; їх було і буде 15 люда, і ролі якоїсь вони не грали і не гратимуть.

Вибори були наче плебісцитом на адресу голови французького уряду і випали на його користь. Як повідомляють французькі газети та як обраховує французький міністр внутрішніх справ, із 612 обраних депутатів що найменше 460 проголосили себе перед обранням прихильниками політики, визначеної Раймондом Пуанкаре. Такої більшості, як здається, не мав ще досі ні один прем'єр у французькому парламенті. Але коли навіть, як то робить «Le Matin» і поставитися з певним сумнівом до широти де-яких депутатів що-до цих заяв, та одкинути усіх підозрілих, то все таки зостанеться 400 депутатів, — імпазантна більшість, що дасть Раймонду Пуанкаре повну волю рухів і повну можливість закінчити успішно розпочату ним два роки тому справу відродження фінансового та економічного становища Франції.

На виборах виграли всі групи, що стояли так чи инакше за політикою Раймонда Пуанкаре; програли всі, хто був проти цієї політики. В першу голову програли радикальні угруповання, саме ті з них, що боролися цілий час проти фінансових реформ та стояли за відродження союзу з соціялістами, — за так званий лівий картель, політика якого весною 1926 року поставила багату й трудолюбиву Францію на порозі державного банкрутства. Вони втратили кілька десятків мандатів. Програли й соціялісти. Число їх мандатів зосталося без зміни, але новий парламент має депутатів на 5 відс. більше за попередні, а соціялісти тих 5 відс. не дістали. Крім того поразка їх означалась тим, що вони втратили свої позиції в Парижі та на промисловій півночі Франції, а до того ще забалотіровано багато їх лідерів, в тому числі такі тонкі та досвідчені парламентарі, як Леон Блюм, Леба та інші. Найбільше втрату понесли комуністи. Майже половина з них не повернеться до парламенту, околиці Парижу з червоних стали що найменше білорожевими. Такий результат пояснюється втручанням червоної Москви, що продиктувала французьким кому. стам певну лінію поведінки на виборах. Лінія була дуриною, а факт чужого наказу обурих французьких виборців, і майже скрізь, за винятком кількох округ, число голосів, поданих за комуністичного кандидата в другому турі було меншим за число першого тура. До певної міри у Франції повторилося те, що сталось на останніх англійських виборах, коли став відомим лист Зінов'єва. Були комуністи нікчемною групою в минулому французькому парламенті, ще менше значіння припаде їм на долю у новій палаті.

Як це буває нормою а парламентському урядованню, французький кабінет у першому ж засіданні парламенту подасть до демісії. Утворити новий кабінет, явна річ, доручено буде Раймондові Пуанкаре, що, як про це говорять у пресі, використає цей формальний момент для певної реорганізації міністерства, яка буде диктована змінами в політичних угрупованнях урядової більшості. Але ці зміни не відіб'ються на основних лініях внутрішньої та закордонної політики французького кабінету. Нова влада буде продовжувати старе діло.

* * *

У Відні вловлено та посажено до тюрми комуніста Бєлу Куна, що у 1919 році де-який час стояв на чолі Угорської совітської республіки, вславившись незвичайно гострим, — як на Європу, — терором над угорським населенням. Коли його скинули, — він утік був до Відня, сидів там у тюрмі, мав бути виданий Угорщині, але більшевики врятували його, обмінявши на кількох австрійських громадян, спеціально для того заарештованих Чека. У большевиків цей пан Грав роллю гастрольного ката : був наркомом на Україні, вирізував російських офіцерів у Криму і таке инше. Довгий час потім про нього не було чути і відомо було лише, що він працює в Комінтерні в ролі знавця взаємодносин у середній Європі та на Балканах, і з його іменем зв'язано було всі комуністичні зворушення, які стались у названих країнах за останні кілька років.

Бела Кун давно вже перебуває в Європі на ролях середньо-європейського емісара III Інтернаціонала. З пів року тому його бачили в Чехословаччині, а в самому Відні, як то виявилось в час арешту, він жив уже більше як два місяці, не виїжджаючи з міста, лише мінючи прізвище та помешкання. Заарештований Бела Кун не сам; взято також його секретарку та ще до десятка комуністів, — усі з фальшованими пасами. Захоплено також великий архів комуністичних документів на трьох мовах: російській, угорській та німецькій. Документи ці важать 250 кіло, але «емісар» тримав їх у доброму порядку, і їх не треба навіть класифікувати; зараз над ними працюють спеціальні перекладачі, і зміст їх, може, буде оголошено на судовому процесі.

Захоплення Бели Куна австрійською поліцією зворушило політичну опінію середньої Європи. Берлінська, віденська та пражська преса подає цілу низку відомостей про нього та про ті завдання, що йому було доручено червоною Москвою. Бела Кун не вперший раз кружляє по дунайських державах. Торік, в час віденських кривавих заворушень його помітили в австрійській столиці; кажуть, навіть, що він з німецьким пасом цієї зими перебував у самому Будапешті, інспектуючи угорських большевиків. Сучасну його подорож ставлять у зв'язок з новим курсом закордонної політики ССРСР, виявленим недавно у промові Сталіна, що втративши надію на позику та кредити, звелів своїм товаришам в Європі тримати курс на «світову революцію». Для того завчасу вислано було до Європи кілька емісарів, а серед них і Бела Куна. Ближчим його завданням була реорганізація підупалих комуністичних партій Австрії та Угорщини, підвищення їх революційної боєздатності, зв'язок їх з комуністичними угрупованнями в Трансильванії, на Словаччині, на Карпатах та на Балканах. В наслідок його заходів мало вибухнути угорське повстання, ускладнене розрухами на Балканах та в сусідніх так званих суцесійних державах. Підрядною метою Бела Куна була, як про то повідомляє російська емігрантська преса, стежка над українською еміграцією в середній Європі та вишукання зв'язків між нею та опозиційними і сепаратистичними рухами на самій Україні. грошей на всі ці справи віз з собою Бела Кун багато, але австрійська поліція поки що їх не знайшла, — десь приховані.

Цілком природне, в Будапешті дуже зацікавились особою Бели Куна: угорський уряд звернувся до Відня з нотою, домагаючись його видачі. Розуміючи, що за численні злочини політичного порядку, австрійська влада його не видасть, угорський уряд аргументує свої домагання тим, що за Белою Куном у Будапешті числиться біля 200 злочинів звичайного кримінального характеру, а саме: убивства, крадіжки, грабунки то-що; між иншим, серед убитих наводяться два імена українських старшин. В час, коли пишуться ці рядки, віденська влада не дала ще відповіді угорському урядові. Але з певністю можна передбачати, що Бела Кун виданий не буде. ССРСР в Австрії визнано *de jure*, з большевиками увесь час мав Відень добрі стосунки, а до того ще в ССРСР єсть досить можливих австрійських закладників. Найбільше, що станеться з колишнім угорським диктатором, що він за недозволений приїзд до Австрії посидить трохи у віденській тюрмі, а потім з усіма вигодами поїде собі через Чехословаччину та Германію до своєї нової батьківщини — червоної Москви. Большевики вже підняли галас з цього приводу. Комінтерн випустив чергову відозву до робітників цілого світу в закликом рятувати Бела Куна, те саме зробили дипломатичні представники ССРСР у всіх державах, де це було можливо. А як Бела Кун повернеться до Москви, то цього ката зустрінуть як героя та жертву європейського капіталізму. Час для східних бандитів поки-що ще не пробив, вони ще мають можливість рятувати своїх товаришів.

Observer.

З п р е с и.

Про стан озимини, що викликає таке занепокоєння, — ми на цьому спинялися в передовиці попереднього числа, — тов. Г. Петровський, звертаючись до конференції рабкорів Харківщини, подав наступні відомості:

«На Україні в зв'язку з запізненням весни частково пошкоджено в де-яких округах озимину. Уряд вживає заходів до того, щоб організувати пересів озимини й виділяє для цього відповідну кількість насіння та кредитів. Однак, цей факт пошкодження озимини спричинився до розповсюдження ріжних чуток, що, мовляв, ми стоїмо перед стихійним лихом. Ці чутки розповсюджують, головним чином, куркуль і спекулянти, Вони роблять ще й другу погану справу: хлібозаготівлі за планом вже повинні бути закінчені, але куркуль не продає дзерна, що повинно піти на насіння безаможникові. Коли-б ми похитнулися й піддалися тут паніці, то ми могли-б розхитати почату справу»...

«Отже треба бути лише організованими, щоб довести до кінця почату роботу».

(«Комуніст», ч. 96).

Отже, голова совітської держави заспокоює. Хоч він, що правда, й похогився недобрим словом: «паніка», але турбуватися нема чого: єсть тільки «часткове пошкодження»; що до «ріжних чуток», то винних знайдено: це «куркуль і спекулянт»; дбай і й про добро населення уряд ежиз уже належних заходів. Так би хтілося вірити авторитетній заяві «всеукраїнського старости», а тим часом перегортаємо сторінку того ж числа «Комуніста» і читаємо телеграму з Київга:

«План постачання засівного ячменю виконано тільки на 45 відс.»

Ну це трапилось в однім місці. Випадок! Та беремо инше число тієї ж газети («Комуніст», ч. 94 з 22 квітня) і там знаходимо гід заголовком: «Потрібні надзвичайні зусилля для пересіву озимини» такі звістки:

«На Одещині треба пересіяти 80 проц. озимини». «Дніпропетровщина потребує пересіву 60 проц. озимини».

Що ж це — «ріжні чутки» чи «стихійне пихо»? Далі, тов. Петровський запевняє, що

«на село кинуте багато засівного дзерна та відпущено досить кредитів».

А «Комуніст» повідомляє з Дніпропетровського:

«Селяни скаржаться на відсутність доброго городного насіння та розсади, а також засівної картоплі. Дніпропетровське насіннєве товариство одержало лише 20 тис. пудів картоплі з числа замовлених 50 тис. Цими 20 тис. пудами можна засіяти 250-275 дес. Картоплю вже розібрано. Відомостей про надіслання решти замовлених 30 тис. пудів до цього часу не одержано».

З Києва:

«Вже кінчають сіяти віку, а насіння ще приставлено».

З Одеси:

«Тяжке становище поглиблюється в зв'язку з тим, що гостро бракує насіння. Грошева допомога Наркомзему в зв'язку з браком насіння безцільна».

Висновок газети з усього цього:

«Утворилося надзвичайно тяжке становище»... «Становище визнається за дуже тяжке».

Кому ж няти віри? Голові держави чи його офіціозові? Що ж має ґрунт під собою — урядовий оптимізм «старости» чи такий же урядовий песимізм газети. Але у Петровського самі слова, а «Комуніст» наводить факти. А в тім в одному вони сходяться. Передоєиця того ж числа «Комуніста» говорить:

«Не спиняючись перед труднощами, треба надалі посилюючи увагу партійних організацій, розвиваючи активність радянського і заготовного апарату, домагатися щоб річного плану хлібозаготівель, установленого для країни, за всяку ціну було виконано».

Отут уже й Петровському доводиться повірити, Що до здирства, що до того, щоб вирвати з України потрібне Москві збіжжя, то «всеукраїнський староста» має рацію: вони зроблять все, «щоб довести до кінця почату роботу».

* * *

«... Для нас, як і для світа цілого, безмірно важніше й цінніше мати діло з високою й блискучою французькою цивілізацією, ніж з десятком новеньких культур збалканізованої Франції, з невідомими й важкими мовами — баською, бретонською, фламандською тощо. Ні, так справа на щастя не стоїть і може й ніколи не буди стояти».

Не подумайте, читальнику паскаєий, що оце наведено в перекладі давній уривок з покійного «Кієвлянина» чи «Нового Времени» які залюбки вдавалися до таких аргументів в обороні «великої світової» і т. ин. російської культури, виступаючи проти українського сепаратизму. Це цитата з ... «Діла» (ч. 95), з чергової кореспонденції з Парижу п. В. Панейка. Мова йде про альзаський автономізм. Не торкатимось цього питання, — у внутрішні справи Франції ми не вмішуємось. Не дивує нас і п. В. Панейко. Одже він давно вже вслаився як палкий прихильник Москви і проповідник єднання з нею. Але все ж

зустріти таку аргументацію в чільному органі, що йому доводиться обороняти українські національні інтереси, проти претензій іншої культури, теж «великої, світової», що найменше — дизно.

* * *

На прикінці ще один уривок. Але дозвольте навести його у всій красі незрівняного первотвору.

«Свиданіе друзей» вь Россіи.

Подь такимъ названіемъ почти вь каждомъ селѣ Центральной Россіи можно встрѣтитъ трактиръ — чайную лавку, вь которой русскій мужичекъ проводилъ свободное время, испивая по 10-15 стакановъ чайку.

Вь этихъ трактирахъ русскій народъ, поглощая горячую влагу, узнавалъ о страданіяхъ славянскихъ народовъ и выносилъ свой благородный приговоръ — стать на защиту угнетенныхъ братьевъ.

Такимъ образомъ вь Россіи чайные трактиры — «Свиданіе друзей», «Душа моя» и т. д. — были лучшими пропаторами благородной и честной идеи славянскаго объединенія.

Такова цѣль «Свиданія Друзей» вь Россіи.

Такий правдивий малюнок дореволюційного московського побуту знаходимо ми в «Народной Газетѣ», «органѣ русской народной партіи на Словакіи», ч. 8. Шановна газета, що виявила таку докладну знайомість з життям давньої Росії, забула тільки додати одну ще магеньку, таку ж реальну, рисочку, — тоді б малюнок був би викінчений зовсім. А саме, ці «чаелітія» відбувалися неодмінно під «разсвѣсистой кляквой».

Чи пощастить «Народній Газеті» прищепити московську культуру українському населенню Підкарпаття, — ще не знати. Але, як бачимо, вона еживає всіх заходів, щоб пересадити поки що на наш ґрунт принаймні класичну «разсвѣсистую клякву». Глибоким знавцям «русскаво мужичка», ми нагадаємо ті пьки, що за добрих старих часів в Росії де-які чайні справді відігравали певну політичну ролю: це — «чайные союза русскаго народа», але завдання цих політичних салонів було трохи инше.

Хроніка.

3 Великої України.

— Перші збори укр. т-ва світознавства відбулися у Києві 20. IV. Проф. Шарлемань доповідав про заповідники України. («Пр. Пр.» ч. 91)

— В Інституті Цукрової Промисловости в Києві відбулося 21. IV. прилюдне засідання, на якому проф. Філософов доповів про «Проблеми будови цукрози та біологічні процеси». («Пр. Пр.» ч. 91).

— Філія Укр. Енергетичного Інституту в Києві. За постановою ВРНГ УССР, Київська філія теплотехники реорганізується в філію Укр. Енергетичного Інституту. Філія виробила план своїх праць. Обсяг діяльності філії — Правобережна Україна. («Пр. Пр.» ч. 93).

— Музейна конференція у Києві. відкривається 25 травня. Укрнаука докладно розробляє тепер повістку денну цієї конференції. («Пр. Пр.» ч. 93).

— Укр. театр-студія в Москві організується. Прийнято 20 студійців. З ними будуть працювати кращі режисери Москви. Студія також буде виїжджати для роботи в укр. райони РСФСР та на Україну. («Пр. Пр.» ч. 90).

— Всеукраїнські курси для перепідготовки польських учителів відчинено в Києві. Із всіх округів України приїхало на курси 60 учителів. («Пр. Пр.» ч. 90).

— Всеукраїнська художня виставка відчинена в Одесі 16 квітня («Ізв.» ч. 92).

— Харьків буде мати новий театр. Проект нового великого театру в Харькові обговорюється в Наркомосі й Окрвиконкомі («Комуніст». ч. 92).

— Нові наукові фільми. ВУФКУ з участю укр. наукового інституту книгознавства почало знімати науково-популярний фільм під назвою «На крилах книжки», в якому буде показано історію книжкової справи та друку від стародавніх часів аж до наших днів. Суто-технічні елементи фільми чергуються з художніми, що має зробити картину цікавою для широких кол. глядачів. Картина робиться на одеській кіно-фабриці, де уже робиться картина «Ясла», на тему про охорону матері й дитини. («Комуніст» ч. 94).

— Новий культурний мистецький заповідник на Україні. Колишній кляштор католицького ордену босих кармелітів постановою ради народніх комісарів оголошено за історично-культурний заповідник і передано у руки Наркомосу. Постановою окрвиконком Бердичіщини кляштор визнано за культурно-мистецький пам'ятник в розпорядженні соціально-історичного музею, який засновано в 1925 р. — Серед різних експонатів заслуговує на особливу увагу збірка стародруків та рукописів, що налічує близько 4.500 томів, з яких 2.500 томів присвячено добі великої французької революції — 1789 р. («Комуніст» ч. 94).

— Українська книжка на Україні. Загальний видавничий план ДВУ на 1927-28 р., передбачає видати багато книжок, що б задовольнити весь попит на укр. книжку, який що-далі все зростає. Твори Марка Вовчка, напр., протягом одного року йдуть уже третім виданням, а «Соняшна Машина» Винниченка за півтора місяці розійшлася 10.000 тиражем. В цьому році ДВУ випускає твори Леніна укр. мовою. Будуть також видані укр. термінологічні словники. План видання художньої літератури передбачає видання перших 9 томів Еміля Золя. У видавничих планах ДВУ відведено значне місце і дитячій літературі («Комуніст». ч. 92).

— Для увічнення пам'яті Коцюбинського перейменовано Городнянський Педагогічний Технікум в Педагогічний Технікум імени М. Коцюбинського. Чернігівську сільсько-господарську школу названо також іменем М. Коцюбинського.

— Винницька комісія увічнення пам'яті Коцюбинського ретельно видає твір письменника «Тіні забутих предків». Для цього комісія вже одержала ілюстрації відомого ілюстратора-графіка Галичини Олени Кульчицької. («Пр. Пр.» ч. 90).

— Виставку пам'яті Коцюбинського улаштував Чернігівський Держмузей у великій залі археологічного відділу. Складом експонатів виставка обіймає ціле життя й творчість письменника, починаючи з подільського періоду. З рукописів виставлено майже всі оригінали його творів. Надзвичайно цікава є окрема вітрина, що характеризує процес творення «Фата-Моргана», Тут є різні варіанти її переробки в чернетках, матеріяли губ. стат бюро про аграрні рухи 1905 р., судові акти з помітками на них письменника то-що. Крім того широко експоновано листування Ко-

цюбинського (окремі вітрини з М. Горьким і В. Гнатюком), багато світлин з його життя в Чернігові, в Галичині, на Капрі, а також письменникові речі — стіл, крісло, дві шафи з бібліотекою, приладдя до писання. Виставку відчинено 25 квітня. В той же день було улаштовано в Чернігові вечір, що мав на меті популяризувати ім'я письменника серед широких мас. Участь в цім вечорі брали всі визначніші наукові установи України. («Пр. Пр.» ч. 92).

— Вшанування пам'яті Шевченка та Коцюбинського. До Києва прибув представник Укрнауки Дубровський, який заявив, що він має розробити в Києві два питання, а саме: опрацювати проєкт державного заповідника на могилі Тараса Шевченка й накреслити заходи що до увічнення пам'яті Коцюбинського. Із слів Дубровського слідує, що в Харькові тепер опрацьовується проєкт міжнародного конкурсу на будування пам'ятника Шевченкові, бо конкурс відбутий останніми часми на Україні, як відомо, не дав бажаних наслідків. Цей міжнародний конкурс буде оголошено в найближчому часі.

— Провадиться також робота що-до переведення свята в центрі й на місцях для вшанування пам'яті Коцюбинського. Велику участь в цій роботі беруть сільські вчителі. До Винниці виїхав проф. Таранушенко, щоб з'ясувати справу про переведення конкурсу на пам'ятник Коцюбинському. («Пр. Пр.» ч. 93).

— Закладнини готелю біля могили Шевченка відбулися 28 квітня. Того ж дня на могилі Шевченка відбулося урочисте засідання Всеукраїнського Шевченківського Комітету. («Пр. Пр.» ч. 93).

— Досліди Геологічного Комітету в Донецькому басейні. З доручення геолкому проф. Ганєєв перевів великі дослідні роботи в

Донбасі. Виявилося, що розміром вугільних запасів Донбас займає тепер восьме місце в світі. Запаси ці становлять 60.000.000 тон: 30.000.000 антрациту, а решта вугіль. Запаси антрациту в Донбасі перевищують запаси всіх вугільних басейнів Європи й Америки. Найближчого часу видадуть докладні геологічні нариси про важливіші райони Донбасу. («Пр. Пр.» ч. 92).

— Податок на землю, яку не обробляють. З розпорядження уряду ті заможні господарства, що орендували землю і відмовилися від оренди весною, на передодні посівної кампанії, оподаткуватимуться сільгосподатком і за орендовану землю, від якої вони відмовилися. («Пр. Пр.» ч. 93).

— «Обслуговування населення рідною мовою». Під такою назвою «Комуніст» передає, що в Харькові окривконком ухвалив утворити при 3 районі міліції підрайон, що працюватиме жидівською мовою, щоб обслуговувати жидівське населення нагорного району. При 2 та 6 районах для цього буде виділено спеціальних доглядачів. («Комуніст», ч. 95).

— Медична допомога погіршала. На пленумі ВУГСП нарком здоров'я України Єфімов зробив доклад й намалював картину широкого розвитку медичної допомоги робітникам. У дебатах же по доповіді учасники пленуму намалювали зовсім іншу картину. Зазначалося, що останніми часами мед. допомога погіршала. На місці немає медичного персоналу. Для характеристики, як органи здоров'я ставляться до забезпечення елементарних медичних потреб, було подано такий приклад. На Крамарьському заводі був вибух паропроводу, від чого було тяжко ранено 12 чоловік, і на такому великому підприємстві не було медикаментів, щоб можна було дати першу поміч і перев'я-

зати рани. Представники гірників також на то скаржаться, що в Донбасі погано стоїть справа з амбулаторним лікуванням. Ще гірше стоїть справа в непромислових, сільсько-господарських округах. («Комун ст». ч. 92).

— Українська армія в червоній армії майже не провадиться. Газета «Червона армія» нещодавно на своїх сторінках провела перевірку українізації по частинах Укр. Військ. округи. Військові кореспонденти майже із всіх частин писали про те, що не вистачає укр. книжки. Часом кількідесят тисяч книжок — українських є ледве кілька сот і ті дуже мало читаються, бо не рекомендуються червоноармійцям, не предкладаються до читання, або нецікаві. Один з кореспондентів пише, що справа уся полягає в тому, що треба українізувати начальство. Камандири, пише він, які політичні керівники, розмовляють з червоноармійцями по російськи, в українізації не зацікавлені. По частинах утворено групи для українізації начскладу, але ці групи ніхто не відвідує. На «укрмову» можна ходити, можна й не ходити. В результаті на навчання приходять 3 чоловіки і менше. В одній з полкових бібліотек на запитання, чому не українізується бібліотека, зав. бібліотекою одповів, що «укр. мовою лише спици ламати». («Комуніст», ч. 95).

— Окружні комісії в справі українізації радпарату подали звітні доповіді про українізацію в округах. За даними комісії справа посувається кволо. На Луганщині, напр., ще й досі не перевірено знання з укр. мови серед 60 відс. службовців установ. Така велика кількість неперевірених пояснюється тим, що установи приймають на роботу співробітників, які не перейшли перевірки. Але найголовнішою причиною являється недбайливе ставлення керівників установ до українізації. — Надвечайно великий відсоток серед пе-

ревірених належить до третьої категорії, в Маріупольській окрузі, напр., 43 відс., Куп'янській — 42 відс., Одеській — 41 відс. и т.п. Службовців, що мають першу категорію, є надзвичайно мало. Є такі округи, де нараховують їх не більше 5 відс.; загалом же по 37 округах справа з українізацією уявляється так: першу категорію мають — 25 відс., другу — 37 відс., третю — 13 відс., ще не перевірених — 25 відс. Це наслідки роботи за шість років («Комуніст» 14 квітня с. р.).

— Переселення з України почалося в березні місяці, головним чином, до Надволжя та на Урал. Проводиться також переселення до Сибіру та на Далекій Схід. Тільки через Харківський переселенський пункт проходить кожного тижня до 800 переселенців. Переселенці на нових землях мусять організувати колективи. Наркомзем запропонував усім окрземвідділам добір переселенців провадити переважно з тих, що з'організуються в артілі, товариства й інші с.-г. об'єднання. («Комуніст». ч. 94).

— На півдні України пропала озимина. Сухі холодні вітри та відсутність вогкості спричинилися до того, що на Одещині, Миколаївщині, Дніпропетровщині й інших округах — озимина посохла від 60-80 відс. ажно до 100 відс. в деяких місцях. Ниви переорюються під яровий хліб. Щоб засіяти паново, треба деже багато насіння, якого немає в достатній кількості. Багато землі тому мусять залишитися незасіяною. («Комуніст». ч. 94).

— Заходи до розвитку шовковництва на Україні. У Києві організовано Комітет Шовковництва, до якого ввійшли представники ОкрЗУ, с.-г. музею, с.-г. Інституту, відділу місцевої промисловости та інші. В основу своєї роботи Комітет кладе координувати заходи до розвитку шовковництва по всій

північній частині Правобережжя. Аналогічну роботу в південній частині Правобережжя провадить Одеській комітет шовковництва. («Комуніст» . 19 квітня с. р.).

— Безробітні лікарі відмовляються їхати на село. Харківська біржа праці постачає медичний персонал 16 округам України. Попит на медичних робітників з боку цих округ надзвичайно великий. Нині різні округи потребують негайно 129 лікарів і 280 лікпомів. На біржі праці є зареєстровано вже півроку і більше — 255 безробітних лікарів і 1257 лікпомів. Але ніхто до районів їхати не погоджується. Нині біржа праці вирішила вжити суворих заходів, щоби уникнути цього. Як відомо лікарі відмовляються їхати на провінцію в наслідок неможливих умов праці. («Комуніст» ч. 92).

— Київський залізничий двірць. Остаточо затверджено проєкт вокзалу в Києві, зроблений інж. Вербицьким. Будинок буде мати характерні риси українського стилю. Асигновано на будівлю 6.000.000 карб., тоді як будова буде вимагати значно більше. Тому перони будуть зроблені тимчасові, дешевші, як рівно ж не будуватимуть поки-що багажних тунелів. Починає функціонувати бюро детальної розробки проєкту. Як не стануть на перешкоді якісь непередбачні обставини, то закінчено будову буде в осени 1931 року. («Пр. Пр.» ч. 95).

— Безпритульність на Україні. Останніми двома роками на Україні дуже зменшилася сітка дитячих інтернатів і через це число дітей, що перебувають у дитбудинках зменшилася з 55-60.000 до 40.700. Крім того спостерігається, що діти свавільно залишають дитячі будинки. За 1927 р. з 450 дитустанов втікло понад 5.600 дітей. Треба ще 16.000.000 карб., щоб ліквідувати безпритульність на Україні. («Комуніст». ч. 95).

На українських землях

На Волині, Холмщині, Підляшшю та Волині.

— **Луцьк.** При Луцькій укр. гімназії з ініціативи вчителя укр. мови і лікаря Мод. Левицького заложено музей місцевої старовини. Більшість учнів з великим запалом поставилися до цієї справи і після Великодніх свят навезли чимало дуже цінних річей до свого музею. Є речі з кам'яної доби (кам'яна сокира, мамутові зуби), чимало з середньовіччя) («Тріодь цвѣтная» р. 1631, дерев'яна чаша з чорним орнаментом, де-кільки залізних хрестів і т.и.), найбільше є писанок, прегарно писаних. Чимало є старих грошей металевих і ціла колекція паперових грошей, виданих під час революції.

Крім прямого свого завдання — збереження забуттів місцевої старовини, цей музей має й велике виховавче значіння: знайомити учнів зо старовиною і розвивати в них любов і пошану до неї.

— **Хмілярська школа.** На передмісті Биваки в Луцьку відчинено хмілярську школу. Курс навчання триватиме 18 місяців. Школа має завданням підготувати інструкторів по хмілярству. Це є перша школа не тільки на українських північно-західніх землях, але й по всій Польщі. («Укр. Нива». ч. 39).

— **Укр. панотці в монастирі.** Українських панотців: архимандрита Полікарпа і протоієрея Абрамовича, яких укр. громадянство хотіло бачити як архисреїв, — розпорядженням церковної влади заслано до монастирів. Архимандрита Полікарпа десь аж на Віленщину, а протоієрея Абрамовича до одного з волинських монастирів. («Укр. Нива». ч. 38).

— **До рідної церкви.** Парафіяне села Вишкова і Ківерець подали прохання до митрополита Діонісія про прилучення тих сел, до часу побудування влас-

них церкви, до Луцької української Чесно-Хресної церкви. Багато селян з тих сел, хоч офіційно належать до соборної парафії і досі приходять до Брацької церкви, бажаючи слухати службу Божу в укр. мові. («Укр. Громада» ч. 15).

— **40.000 родин живе в землянках.** На засіданні бюджетової комісії виявилось, що до цього часу міністерство вивело з землянок до помешкань 20.000 родин, господарства яких були знищені в час світової війни, і в землянках ще залишається 40.000 («Укр. Нива». ч. 39).

— **Українізація.** Згідно з статистичними даними, як подас «Роботнік», року 1925-26 у школах польсько-українських на 100 учнів — польських було 9,5 відс., а укр. — 88 відс. («Укр. Нива»). ч. 38).

— **Болото Полісся буде перетворене в добру землю.** На засіданні бюджетової комісії сойму внесено проєкт осушення поліських болот, на просторі 1.800.000 гектарів, що може бути зроблене протягом п'яти років. Щорічні видатки обчислені в 81,5 мільйонів злотих. («Укр. Нива» ч. 39).

— **Кооперативна нарада Костопольщини.** 22 квітня в Костополі з ініціативи п. Серветника відбулася кооперативна нарада. З'їхалися делегати із всього повіту. Ухвалено заснувати на селах низку споживчих кооперативів, а також урухомити кредитовий кооператив у самому місті. Намічено також план об'єднання кооперативів в одну повітову організацію. Для популяризації кооперації мають відпуститися кооперативні курси, що дадуть повіту досвідчених кооператорів. («Укр. Нива». ч. 39).

— **Помер панотець В. Туркевич.** Перед самим Великоднем у Варшаві помер настоя-

тель Острівського собору прот. В. Туркевич. Небіжчик серед маси волинського духовенства, вирізнявся своєю високою освітою й культурою. Хоч небіжчик належав до табору «русофілів», але зрозумів природний здвиг укр. народу і в останньому часі все більше наближався до укр. пастви. Доказом цього може бути хоч би відслужена укр. мовою панахида по Шевченкові та гарна його укр. промова. («Укр. Громада», ч. 15).

— Панахида по забитих летунах в Луцьку. В квітні заходами настоятеля Брацької Чесно-Хресної церкви в Луцьку п. о. Павла Пашевського під час «провід» відбулася панахида на могилі полеглих в 1919 році двох летунів укр. армії. Зібралось понад сотню укр. громадянства. Правив п. о. Пашевський співав гарно як завжди хор Брацької церкви під орудою Куритенка. П. о. Павло сказав до зібраних чуле слово, закликаючи шанувати пам'ять полеглих за волю України («Укр. Громада», ч. 15).

— Процес «61». Луцький Окр. суд минулого року засудив на тяжку каторгу кількидесят українців, обвинувачених за зраду державі. Обжалувані внесли скаргу до Люблинського Апеляційного суду, який підтвердив вирок першої інстанції. Луцький адвокат Степура подав до Найвищого суду касаційну скаргу, бо Апеляційний суд видав вирок без вислухання сторін. («Укр. Громада», ч. 15).

В Галичині.

— Залізничне сполучення Львів-Луцьк. 15 травня має бути встановлене залізничне сполучення Львів-Луцьк. Урухомлено буде три пари потягів між Ківерцями та Львовом. У Луцьку потяги будуть затримуватися на ст. Луцьк II. («Укр. Нива», ч. 38).

— Чорний дощ. У Львові випав дощ чорного вулка-

ничного порошу. Це явище польські вчені з'ясовують як наслідок землетрусу на Балканах. Серед населення чорний дощ викликав тривогу. («Сьогодні» ч. 113).

— Докладніше про це читаємо в «Ділі» — «Небуденне явище запримітили мешканці нашого міста (Львіва) і інших галицьких міст у п'ятницю 27-го вранці. — Вулиці та дахи були вкриті жовтавим попільом, а в повітрі можна було відчутися своєрідний чад. На тему цього попелу кружляють різні здогади: чи це занесений вітром дим далекого вулкану, чи курево великанської недалекої пожежі, чи прогноза страшної катастрофи, подібної до той, яка навідала Болгарію та Грецію. Чимало людей є схвильованих і пригадає собі мимохіть пророцтва, сказані на початку цього року кількома чужинними ясновидцями. Радіо з Чернівців повідомляє, що 26 травня пополудні три години йшла там злива при темнім небі, а краплі дощу мали домішку болота. Є це той самий сирій опад, що вкрив землю та будівлі і в нас.» («Діло», ч. 94).

Газетні звістки.

— Нищать укр. культурне добро. В музеї ім. Артема в Харькові комуністи наводили порядок. Цінні речі перекидали, як сміття, з одної кімнати до другої. Багато річей вкинули до вохкої пивниці. Образи старих майстрів складали стосами, як дрова, через це багато образів подерто. Старий порцеляновий посуд побито, стара козацька зброя покрилася іржею. Старовинні меблі розсохлися. Де-які речі зовсім пропали. («Новий Час», ч. 52).

— Південь України під Чорним порохом. Над півднем України пройшов сильний ураган, який протягом цілої доби хмарами чорного порошу заступив сонце. Ураган пройшов від Озівського моря та Криму, через Мелітопольську, Криворізь,

ку, Запорізьку, Херсонську й Дніпровську округи. («Сегодня» ч. 113).

— Судять без кінця. Світська преса подає, що воєнний суд в Севастополі засудив на кару смерті 8 учасників протибольшевицького руху в Криму, крім того 47 повстанців засуджено на до смертну тюрму, а 14 звільнено. Такі ж жорстокі суди відбулися на днях в Сухумі, де засуджено на смерть 15 кубанських українців за контр-революцію. («Новий Час». ч. 51).

— Порозуміння німецьких «фаховців» з укр. сепаратистами. З Москви повідомляють, що слідство в справі арештованих у Донецькому басейні набрало несподіваний зворот. ДПУ після масових арештів укр. інтелігенції висуло обвинувачення, що заарештовані німці «саботували» в тісних контактах з укр. сепаратистами. («Укр. Нива». ч. 39).

— Невдачі боротьби з релігією. Большевики на Україні мають тепер великий клопіт з ростом релігійності серед народних мас. Як підраховує московська «Правда», в 1926 р. виходило на Україні 6 церковних часописів, в 1927 р., їхнє число зросло вже до 11. Наклад цих 11 часописів виносить 33.000 примірників тижнево. Наклад молитовників, православних календарів то-що перейшов в 1927 р. 4.000.000 примірників. Натомість наклад протирелігійних часописів зменшується з року на рік. Наклад цих видавництв виносив на Україні в 1926 р. — 85.000, в 1927 р. друкували всього 10.000 прим., які і так не розійшлися («Новий Час». ч. 51).

— Нова опозиція. Центр. Контрольна комісія повідомляє, що розкрито нову нелегальну опозиційну організацію на Україні, що мала своє бюро в Києві і дуже добре поставлений відділ пропаганди. Організація ця має великі кошти і підтримує жва-

ві стосунки з закордоном. У зв'язку з цим виключено з партії 56 чол. Всю організацію компартії Києва будуть «чистити». Крім київської визнано дуже «неблагонадійними» компартії в Петрограді, Харькові, Новосибірську та Бахмуті. Їх постанено під особливий партійний контроль. («Руть». ч. 2259).

— Світський рай. «Руть» ч. 2258 подає уривок з листа, уміщеного в «Красній Армії», одного червоноармійця 51 кавалерійського полку такого змісту: «де-які червоноармійці кулеметного ескадрону отримали листи з дому про те, ніби забирають увесь хліб, лишаючи тільки по одному пуду на душу, а що сіяти, то вже немає чим». Ці відомості цілком підтверджують вістки, подані в листі селянина з Ставропольщини, уміщеному недавно в «Тризубі».

3 життя

укр. еміграції

У Франції

Порядок денний церковного з'їзду парафій Укр. Прав. Церкви на терені Франції 28 травня 1928 року. 1) Відкриття з'їзду. 2) Обрання мандатної комісії. 3) Доклад мандатної комісії. 4) Обрання президії з'їзду. 5) Привітання з'їзду. 6) Доклади: Голови Ради, Настоятеля парафії, Секретаря, Скарбника і Ревізійної Комісії. 7) Дискусія по докладах. 8) Демісія Ради та Ревізійної Комісії. 9) Обрання Ради і Ревізійної Комісії. 10) Проблеми нашої церкви на майбутнє. 11) Потреба другого священника для віддадених парафій. 12) Вільні внески. 13) Закриття з'їзду.

— Лекція п. Намітка в клубі «Незалежність». 4 травня в клубі відбулася лекція п. Намітка «Про походження черкесів», яка зібра-

ла досить численну аудиторію і була протягом двох з половиною годин вислухана з неослабним інтересом від початку до кінця.

Користуючися індуктивною методою, п. Наміток спочатку аналізує всі писані історичні документи, які свідчать про існування тих чи інших черкеських племен на Кавказі. Нанизуючи відповідно своїй методі такі виділені факти, стверджені давніми письменими елініськими, асирійськими то-що і коригуючи їх за допомогою порівнюючого язикознавства, порівняння культів і т. д., Наміток приходять до висновку, що черкеси — це старі кимерійці, які займали увесь басейн Чорного моря і належали, як тепер ясно встановлено наукою, до арійського племені.

Важко передати в короткій замітці всю силу матеріалу, який шановний докладчик притяг на захист своєї тези. Одно лише можна сказати, що коли результати, очевидно довгої праці, п. Намітока, які він схематично лише виклав під час своєї лекції, вийдуть в світ книжкою, — вони будуть цінним вкладом в науку.

А нам треба сказати, що ця перша лекція п. Намітока, очевидно відкриває цілу низку рефератів по різним питанням, що повинні цікавити членів клубу — належних до 4-х національностей, — і тому ми її вітаємо як прекрасний початок діяльності і життя клубу.

— Український Гурток в Дів-сюр-Мер, вшановуючи пам'ять Т. Шевченка, виставив «Невольника» під режисурою п. Никитенка. Ролі провадили: пані — Никитенко, Скоблик і Фартушкова та пані — Стоцюренко, Ларіончук, Сосновський, Козяк, Сзник, Пустовий, Лещенко, Фартушок, Кащук і хлопчик Вова Сосновський. Вистава пройшла дуже гарно, виконавці були на своїх місцях. Присутні щедро нагородили виконавців оплесками.

— Спільними силами Перед нами стоїть великої ваги національно-культурне завдання. На наших очах, тут на вигнанню,

виростає українська молода сила, що має заступити наше місце в українській визвольній боротьбі.

З якою ж воно зброєю виступить і хто та де саме має її дати?

Відповідь на таке питання є лише одна: ту зброю — національно-свідоме виховання маємо дати ми, старше покоління, у своїй рідній школі. Тому сучасний мент висуває перед укр. еміграцією клич: на українську школу, для молодого покоління, нашої надії, нашого майбутнього!

Здійсниться ця думка тоді, коли спільними силами, без демагогічної критики (правдива критика необхідна й потрібна), без нарікань на особисті погляди, станемо до праці — заснування українських дитячих шкіл там, де вимагає життя. А таких місць (скупчення української еміграції) є чимало.

Життя так само це питання висунуло і в укр. колонії — Нільванж, Кнютанж та Альгранж (деп. Мозель). Там зараз є біля 20 дітей у віці від 6 до 14 років і майже стільки молодшого віку до 6 років, які з бігом часу будуть поповнювати ряди першої категорії.

Щоб зреалізувати думку виховання української млоді у рідній школі, в цій місцевості 5 березня б. р. повстала ініціативна група, яка поставила своєю метою при допомозі українського суспільства заснувати українську дитячу школу ім. Т. Шевченка. На початку своєї роботи вона звернулася з відозвою до українського громадянства та окремими листами до українських організацій і громадських діячів.

Коли ініціативна група бралася за цю так важливу й дорожу кожному українцеві справу, то вірила, що знайде допомогу як моральну, так і матеріальну в широкому колі українського суспільства. І ця віра не завела.

На заклик вже відгукнулося місцеве громадянство, що так охоче (по своїй спроможності) складає на рідну школу. Редакція укр. тижневика «Тризуб» надіслала невелику частину підручників.

Відома всім дітяка на полі педагогини проф. С. Русова від-

гукнулася із своєю цінною порадой що-до методу навчання.

Отже віра у здійснення поставленої мети росте та кріпше і надає тим людям, що стали безпосереднє до праці сил, енергії і завзяття йти непохитно по наміченому раніше шляху.

Але до остаточного завершення цієї культурної цілі ще треба прикласти багато праці та потрібна широка підтримка з боку громадян.

Тому обов'язком кожного українця, кому дорогі ті ідеї, за котрі ми опинилися і перебуваємо тут, допомогти і далі підтримувати нашу маленьку фортецю культури.

Всяку допомогу можна направляти через редакцію тижневика «Тризуб».

А своєю спільною працею і організованістю ми покажемо ворогам, що ми сильні й непохитні в боротьбі за свою волю, волю української великої нації.

Запорукою нашої перемоги є заповіт генія і борця Т. Шевченка: «Борітеся — поборете».

— **Н а у в а г у н а ш і ї е м і г р а ц і ї.** В офіційному журналі хліборобському, що видається в Тулузі під назвою «Le Ble et Le Vin», в числі за 1 квітня, надруковано замітку про приміщення на хліборобські роботи чужинців, але на жаль під рубрикою «Russes», що по змісту замітки очевидно повинно означати «Ukrainiens». Бо текст її такий: «Ми на протязі цього року посладили цю імміграцію. Дуже ми задоволені цими трудолюбивими та пильними робочими руками, поштивими та розумними. Ці росіяне, які походять з південної Росії (?) — з Криму, Кавказу або Кубані, знаються на наших південних культурах (кукурудзі, винограді) і приспособлюються дуже швидко до умов праці. Вони мають нахил до орендування ферм, отже Ліга Націй допомагає їм фондами необхідними для розпочаття роботи. Наші члени кажуть про них тільки добре. Міністерство Хліборобства саме з огляду на добрі результати їхнього поселення, перейняло на

себе ініціативу в цьому поселенню і подбало про те, щоб мати при собі російських делегатів. Отже російське поселення буде значно полегшене». Містючи цю замітку, ми хочемо з одного боку звернути увагу нашого громадянства на можливість такого поселення у Франції, а з другого боку — звернути увагу відповідних наших громадських та політичних інституцій на факт іменування «Russes», тих, які вже французьким міністерством внутрішніх справ визнані, як «Ukrainiens». Отже це визнання мусить бути поширене і на провінцію.

У Польщі

— **С т и п е н д і я і м. С. П е т л ю р и.** Краківська філія Спільки Інженерів та Техників Українців-емігрантів в Польщі, цим оголошує конкурс на стипендію ім. Головного Отамана С. Петлюри. Стипендія в розмірі 120 (ста двадцять) злотих польських з початком шкільного 1928-29 року має бути наділена студентові металургічного відділу Краківської Гірничної Академії. Умови: 1) Українець (емігрант має перевагу) 2) Закінчена середня освіта. Треба представити свідоцтво зрілості (або завірену нотаріальну копію) на право вступу до Гірничної Академії в Кракові. 3) Життєпис з зазначенням матеріального стану.

Останній термін прийняття прохань 20 травня 1928 р. Прохання належить надсилати по адресі: S. Suchodol Oddzial Ukrainskiego Komitetu Centralnego w Krakowi ul. Zwierzyniecka 6. Hotel «Victoria» Krakow.

В Чехословаччині

— **У к р а ї н с ь к а Г о с п о д а р с ь к а А к а д е м і я в Ч е х о с л о в а ч ц ь к і й Р е с п у б л і ц і** відкрила впис студентів на перший курс 1928-1929 академічного року на факультеті: Агрономічно-Лісовий (відділ агрономічний та лі-

совий), Інженерний (відділи гідро-техничний та хемико-технологічний), Економічно-Кооперативний (відділи економічний, кооперативний та статистичний). В студенти Академії приймається особи, що мають закінчену середню освіту. Курс навчання чотирьохрічний по програму високих технічних шкіл. Навчання і складання іспитів безплатне. Особи, що закінчують Академію, одержують титул інженера відповідного фаху. Прохання про впис, разом з документами, подаються на ім'я Ректора Академії на адресу канцелярії Академії. Канцелярія Академії висилає програми й проспекти бажаним безплатно. Адреса: Ceskoslovensko, Podedbrady, Ukrajinska hospodarska akademie.

Українці на Литві

Серед литвинів українці мають багато прихильників як серед політичних діячів, так і серед наукових, інтелектуальних кол. Не можна сказати, щоб ті симпатії виходили з глибокого розуміння інтересів Литви і України. Це більш інтуїтивні симпатії, симпатії одних бувших іноземців до других і тільки. Тому то і стосунки українців, що перебувають на Литві, вилилися не в якісь політичні комбінації, а в чисто культурно-інформаційне взаємне пізнання. В недавню заснований гурток укр.-литовського об'єднання увійшло досить багато литвинів і українців.

Серед литвинів такі, як проф. Креве Міскевич, Біржишка, кілька поетів і політ. діячів. Головою гуртка є проф. Біржишка. То-во вже виявило деяку діяльність: кілька радіо-відчитів про Україну, лекція про Галиччину д-ра Шурницького, був. м-ра закорд. справ Литви. Має відбутися ще кілька лекцій про Велику Україну.

Чи Литва і Україна будуть мати спільні інтереси в майбутньому, так як вони їх мали в минулому, сказати трудно. Тим більше, що тепер їхні території не сходяться. Але, як би там не було, ті українці,

що їх доля закинула на Литву, мають і надалі виконувати місію культурно-національного представництва, без якого не обходиться ні один нарід, що прокинувся до свого національно-державного існування. Отже доводиться лише побажати, щоб укр. нац. робота розвивалася скрізь, в тім числі і в Литві, і щоб вона йшла прямим шляхом до великої мети — достойної репрезентації укр. народу, не збочуючи і не жертвуючи кінцевих ідеалів сьогоднішнім дрібницям і хвилюванням.

В Німеччині

— В Укр. Науковім Інституті. 4 травня с. р. відбулася лекція на укр. мові на тему: «Les Annales de la Petite Russie» Шерера і їхнє місце в українській історіографії. Докладчиком був проф. Д. Дорошенко.

† Олександр Ратгауз (некрол.). 27 квітня в Берліні упокоївся міністеріальний секретар УНР п. Олександр Ратгауз. Покійний з самого початку українського визвольного руху в 1917 р. брав в ньому активну участь. З початку він працював в Військовому Генеральному Штабі, а після — в наших закордонних місіях в Константинополі, Відні, Варшаві і Берліні. Останні часи покійний мешкав в Берліні, заробляючи собі на життя літературною працею і перекладами. Тяжкі матеріальні умови спричинилися до того, що у покійного розвинулася тяжка хвороба (туберкульоза плунку), яка в один рік звела його до могили, що зовсім молодого — 38 років

В Америці

— Українки і жіноча вистава в Чикаго. 19-26 травня в Чикаго має відбутися Всесвітня Жіноча Вистава, Українське жіноцтво Чикаго старанно працює і помагає чим може, аби збільшити нашу участь, у-

виставі, Спеціально для того обраний Український Жіночий Комітет навязав зносини з жіночими українськими організаціями на Україні, а також і по-за її межам. («Дніпро». ч. 15).

БІБЛІОГРАФІЯ.

— «Берестейський мир» з нагоди 10-х роковин — 9. 2. 1918. р. — 9. 2. 1928 р., Спомини та матеріяли. Зладив і попередив вступом І. Кедрин. Львів-Київ. Накладня «Червона Калина». 1928 р. Ціна 2 зл. пол. ст. 319.

Зміст: 1) Від видавництва. 2) Кедрин. Берестейський мир. 3) М. Голубець. Бересте Литовське. — М. Залізняка. Моя участь у мирових переговорах в Берестю Литовському. — О. Севрюк. Берестейський мир. — В. Винниченко. Мир з Центральними державами. Гр. О. Чернін. Бересте Литовське. ген. М. Гофман. Берестейський мир. ген. Є. Людендорф. Мирові переговори в Берестю Литовському. Колін Росс. Звіт. Мировий договір. Тайний договір про Галичину та Буковину.

Годі в короткій замтці про цю книжку оцінювати хоча б і в десятиліття з дня його факт Берестейського миру чи значіння його для дальшої світової війни і політики Сходу Європи. Лишимо цю роботу історикам, які в цій книжці знайдуть досить матеріялу для своїх висновків на науку послідуючим поколінням.

Що-до нас, сучасників, то нам лише лишається подякувати В-во «Червоної Калини», що воно подбало видаги дужа необхідну дуже цінну книжку, яка не претендує на все, але скромно дає багато.

З тих нових матеріялів про справу Берестейського миру, які даються в збірці, слід особливо відмітити цінні і цікаві спогади д-ра М. Залізняка і важливу та об'єктивну вступну статтю редак-

тора збірки п. Кедрина.

Що-до решти матеріяли, то він вже був і раніше відомий. Правда, це не зменшує його цінности, але відоме вже сенсації не робить. Загалом книжка видана добре і охайно. Одно можна зауважити — переклади з німецької мови спогадів Гр. Черніна, Гофмана, Людендорфа и Коліна Росса зроблені вже надто точно і сухо і до того ще на них позначилися де-які специфічні особливості галицькі що-до лексики й стилістики.

— Богдан Лепкий. «Полтава». Історична повість. 1. «Над Десною». Львів 1928 р. Видання Книгарні Наук. Т-ва ім. Шевченка.

«Полтава» (1. «Над Десною»). є продовженням трилогії «Мазепа», якої попередні частини — «Мотря», «Не вбивай» і «Батурич» вже відомі читачам.

З великою ясністю і художністю розвиває автор далі в «Полтаві» хід історичних, особистих подій, тонко, правдиво малюючи і звязуючи об'єктивне з суб'єктивним. Богатство епізодів, введене в цю книжку, не розсіює головну провідну дужку, а навпаки, оживлює її, поглиблює.

Карло XII окреслений майстерно. Збіг подій і передумов Полтавської поразки намальований психологічно об'єктивно надзвичайно переконуюче. Мазепа, досить вже змальований в попередніх частинах, тут випростаний в остаточну велику і трагічну фігуру нашої історії. Мазепа Лепкого — це надзвичайне сполучення розуму і почуття, позитивности і ідейности.

Нова книжка Б. Лепкого — новий цінний дар української літературі, нова скрижаль для всіх чистих серцем і віданих душею ідеї української майбутности во ім'я великого минулого.

І. Заташанський.

— «Бюлетень Союзу Укр. Торговців і Підприємців». Нью-Йорк. Пер-

ше число містить передню, статтю, звіти ріжних укр. торговельних підприємств та оповістки. Це перша свідома спроба економічного захисту українців та самоорганізації нашої промислово-торгово-велької класи на еміграції.

Joseph Douillet, ancien consul de Belgique en Russie, fonde des pouvoirs du Haut Commissaire de la SDN le prof. Nansen

— «Moscou sans voiles.» Edition SPES, 17 Rue Soufflet. Paris. et. 252. Ціна 12 фр.

Названа книжка написана людиною, яка була в Росії 26 років під час царського режиму і 9 років вже під час большевицького, людиною, яка прекрасно засвоїла собі мову країни, де була, здобула колосальні знайомства персональні і за 35 років перебування в Росії глибоко навчилася розуміти все, що її там оточувало. З цих причин книжка п. Ж. Дуїє набірає значіння й не аби якої ваги. Тим більше, що написана вона дуже об'єктивно і доказово. Його

мета, як вона зазначена в книжці, дати доказ морального і матеріального упадку так, як він їх бачив наочні неприкрашеними і дійсними. Книжка п. Дуїє читається з великою цікавістю і з великим хвилюванням, бо його описи морального упадку, большевицьких в'язниць, дитячих притулків і т. н., то є неприкритий жах, який не спростують ніякі куплені пера, ніякі пімі і сліпі делегації, що вислатися з Західньої Європи і яким ІІІУ показувало театральню підготовлені «успіхи» совітського «раю».

Книжка п. Дуїє варта того, щоб її прочитала кожна людина, яка собі не може з тих чи інших причин скласти певної думки про цей «рай», а особливо розуміється — робітництво. Варто було б просто щоб ціле західне-європейське робітництво її прочитало, щоб воно знало, що режим Москви то не є режим соціалізму чи прогресу взагалі, а безсовісне знущання банди міжнародних злочинців над безпомічним населенням. I. 3.

Зміст.

Париж, неділя, 13 травня 1928 року. -- ст. 1. Український емігрант. Невідкладна справа — ст. 2. І. Заташанський-Десятицяття незалежності Естонської республіки — ст. 8. О. Лотоцький. В царині наклепу і інсинуацій — ст. 10. Observator. З міжнароднього життя — ст. 15. З преси — ст. 18. Хроніка: З Великої України — ст. 21. На українських землях — ст. 25. Газетні звістки — ст. 26. З життя української еміграції: У Франції. — ст. 27. В Польщі — ст. 29. В Чехословаччині — ст. 29. Українці на Литві — ст. 30. В Німеччині — ст. 30. В Америці — ст. 30.

В СУБОТУ 19 ТРАВНЯ о 9 год. вечора в залі клубу «L'Independance», 21, Rue de l'Odeon, Paris VI. відбудеться концерт артиста-кобзаря

ВАСИЛЯ ЄМЦЯ

квітки можна набувати заздалегідь у клубі «Independance» та в редакції «Тризуба».

Редакція і Адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.
Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boite post. № 15. Paris XIII.
Педагуе—Комітет. Адміністратор: Іл. Косежко

Le Gérant: M-me A. Perdrizet.